Чапақай майда одам. Бир умр қорин ташвишида яшаб келди. Унинг жаҳли, исёнкорлиги, ғурури ҳам шу даражада. Дунёни сув босса ҳам кулбаси ғарқ бўлмаса — бўлди. Шу илинжда бошлиқнинг силташларига, иддаоларига чидаб келади, энгашиб туфлисини артишдан бўйнини эгиб елкасини тутишдан ор қилмайди. Баъзан шу гавда билан букилишларини, ялтоқланишларини, кўзига ғилт-ғилт ёш олиб туришларини кўрган ҳамкасблари: “Полвон, гавдани кўтаринг”, деса, “Нима қилай, бола-чақамнинг ризқини бериб турибди-ку”, деб жўлаяди.

2 -бет

“НЬЮ-ЙОРК ТАЙМС” ИНҚИРОЗИ

АҚШга қилган сафаримиз чоғида “Нью-Йорк таймс” инқирози ҳақидаги турли хил миш-мишлар ҳали тинганича йўқ эди. Америка матбуоти фаолиятида йилнинг энг шов-шувли воқеасига айланган бу инқироз долзарб мавзу сифатида журналистлар ўртасида кенг муҳокама қилинарди.

Бу воқеанинг қандай натижа билан тугаганлиги ва унинг АҚШ матбуотига кўрсатган таъсири ҳақидаги маълумотлар ҳам, ўйлаймизки, уларни бефарқ қолдирмайди.

3 -бет

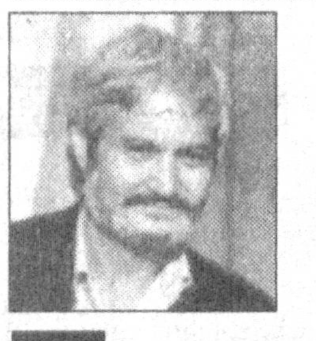

ИЗТИРОБ СУРАТЛАРИ

Рауф Парфи шеърларига синчиклаб назар солинса, унинг шахсияти учун адоқсиз изтироб ва тийиқсиз норозилик хос эканлигини кўриш мумкин...

Шоир сўзларни чертиб-чертиб танлайди, уларнинг фақат семантик жиҳатига эмас, акустик томонига ҳам эътибор қилади. Шу боис Р. Парфи шеърларидаги мисралар созланган дуторнинг торидай таранг, жарангдор бўлади.

3 -бет

Mustaqil gazeta

HURRIYAT

1996-yil dekabrdan chiqa boshlagan

№38 (344) 2003-yil 24-sentabr

«Ҳуррият» сизники, Сиз ҲУРРИЯТники бўлинг!

Газетамизга обуна давом этмоқда.

Нашр кўрсаткичимиз: Якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 233.

ВАЛЮТА ҚИЙМАТИ

1 АҚШ $ — 974,63 сўм

1 ЕВРО — 1117,12 сўм

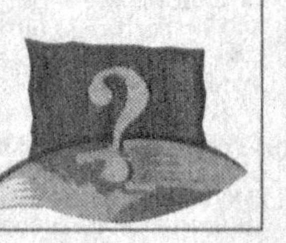

Юзма-юз

Газета ва газетхон сўзларининг гарчи ўзаги битта бўлса-да, лекин улар ўртасида сон-саноқсиз ришталар борки, уни билмаслик ва англамаслик, айниқса, бугунги кунда мумкин эмас. Баъзан газета бирламчими ёки газетхон, деган савол устида узоқ бош қотиришга тўғри келади. Энг қувонарлиси, бу гал таклиф газетхондан чиқди. Ички ишлар вазирлигининг Қоровул Қўшинлари Бош бошқармаси бўлим бошлиғи Холмурод Оллоназаров: “Газета кўп, лекин ўзим ҳам ва бошқа сафдошларим ҳам “Ҳуррият”ни қолдирмай ўқиб борамиз. Шунинг учун тўғри “Ҳуррият”га келавердик, ажабланманг”, деб қолди. Ва чиройли бир таклиф айтди: “Ҳуррият” билан бир учрашув ташкил қилсак”. Саҳифа ҳақидаги фикр ана шундан кейин пайдо бўлди. Учрашув олдидан ИИВ Қоровул Қўшинлари қўмондонлигининг бугунги ишлари билан қисман бўлса-да таништиришга қарор қилдик.

ШИОРИМИЗ ЖАНГОВАРЛИК

Маълумки, 1999 йил 4 мартда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорига биноан Ўзбекистон Республикаси Қоровул Қўшинлари ички қўшинлар таркибидан ажралиб чиқиб, алоҳида ҳарбий қўшин сифатида ташкил топди. Ўтган қисқа давр ичида қўшинлар шахсий таркиби ҳар томонлама ривожланди. Биз қуйида ана шулар ҳақида сўзлаб бериш учун Қоровул Қўшинлари Қўмондони, полковник Нодиржон СУЛЕЙМОНОВГА бир неча саволлар билан мурожаат этдик.

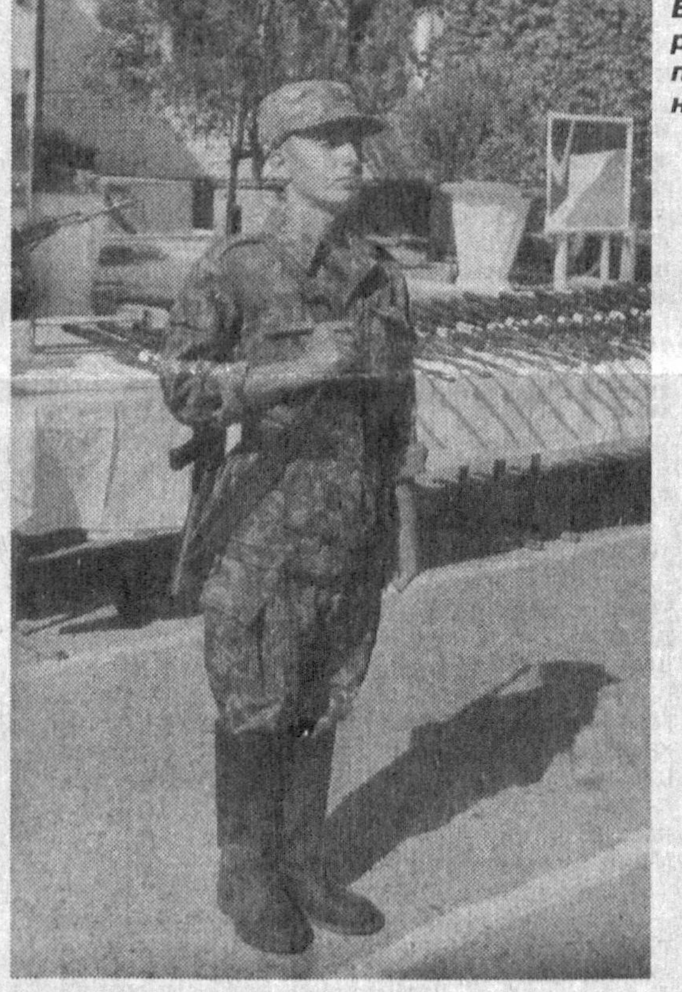

— Қўшинларнинг ташкил бўлиш тарихи ва унинг олдига қўйилган вазифалар ҳақида гапириб берсангиз.

— Ўзбекистон Республикаси Ички Ишлар Вазирлигининг Қоровул Қўшинлари мамлакатимизда ҳарбий соҳада ўтказилаётган ислоҳотлар натижаси, қолаверса, давр талаби ила энг ёш қўшин сифатида ташкил топди.

Бу ҳақда чиққан ҳукумат қарорида қўшинларнинг ташкил бўлиши билан бирга унинг олдига қўйилган вазифалар ҳам аниқ кўрсатиб берилди. Бунга биноан айни кунларда Қоровул Қўшинлари шахсий таркиби жазони ижро этиш муассасаларини қўриқлаш, жазони ижро этиш муассасаларида жиноят, ҳодиса, оммавий тартибсизликлар ва бошқа қонунбузарликлар олдини олиш, Ички ишлар идораларининг ҳудудий бўлимлари билан бирга жазони ижро этиш муассасаларидан қочган маҳбусларни қидириш ва қўлга олиш каби масалалар билан шуғулланиб келмоқдалар.

Ўтган 4 йил таҳлили шуни кўрсатмоқдаки, бу йиллар ичида қўшинлар шахсий таркиби ўз олдига қўйилган мураккаб, аммо жанговар вазифаларни шараф билан уддалаб келмоқдалар.

(Давоми 4-бетда)

Имконият

LG ELECTRONICS: ТАЛАБАЛАР УЧУН ГРАНТЛАР

Жаҳон бозорида юқори сифатли электроника маҳсулотлари билан танилган LG Electronics компанияси мамлакатимизда 6 йилдан буён фаолият юритмоқда. Компания Ўзбекистон бозорига технологиялар етказиб бериш билан чекланмай, яқиндан буён мустақил илмий-ижодий изланишлар олиб бораётган истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватлашга алоҳида эътибор бера бошлади. Шу мақсадда “Ўзбекистонга меҳр билан” дастури ишлаб чиқилди. Ўтган ҳафта Dedeman Silk Road меҳмонхонасида ўтказилган тадбирда тақдим этилган **“LG гранти”** ва **“Йилнинг энг яхши ғояси”** ижтимоий дастурлари ҳам шу доирадаги лойиҳалар сирасига киради.

LG Electronics компаниясининг мамлакатимиздаги ваколатхонаси раҳбари К. Ю. Джангнинг билдиришича, ушбу лойиҳаларни амалга оширишдан кўзланган мақсад замонавий билимларни эгаллашда истеъдодли ёшларга кўмак бериш ва шу орқали Ўзбекистон ҳамда Корея ўртасидаги муносабатларни янада кенгайтириш, ҳамкорликни кучайтиришдан иборат.

“LG гранти” дастури пойтахтимизда жойлашган 10 та етакчи университет ва институтнинг талаба-бакалаврлари ўртасида ўтказилади. Дастурга мувофиқ, олий ўқув юртларининг жамоат иши ва илмий жабҳада ўзини кўрсатган 10 нафар энг яхши талабаси саралаб олинади ҳамда уларга компаниянинг 500 минг сўм миқдордаги мукофоти берилади. **Талабанинг энг яхшиси Жанубий Кореяга сафар қилиш имконига эга бўлади.** “Йилнинг энг яхши ғояси” танлови Тошкент шаҳрининг ўрта мактаблари ўқувчилари ҳамда институт, университет талабалири ўртасида ўтказилади. Танловда “Дастурий таъминот тизимидан самарали фойдаланиш”, “Энергиядан фойдаланиш ва уни сақлаш”, “Атроф-муҳитни ҳимоя қилиш”, “Келажак маҳсулотидан фойдаланиш” ҳамда “Менинг ноёб ғоям” каби йўналишларда ғолиблар аниқланади. “Йилнинг энг яхши ғояси” икки босқичда бўлиб ўтади. Ғолиблар компьютер (1-ўрин), телевизор (2-ўрин), DVD плейер (3-ўрин) ҳамда Кореяга сафар йўлланмаси (гран-при) билан тақдирланади. Танловда ноёб, оригинал ғоялари билан иштирок этишни хоҳловчи ёшлар ўз лойиҳаларини ёзма ва электрон нусхада **1 декабрдан 31 декабргача Тошкент, Навоий кўчаси, 11-уйга юборишлари мумкин.** Билимдон ёшларимизга омад ва зафар ёр бўлсин!

С. САЛИМ

«Ҳуррият»ни самода ҳам ўқишмоқда

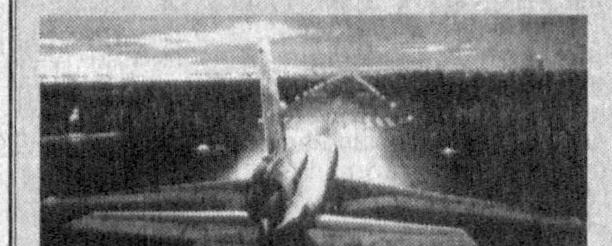

2003 йил давомида «Ҳуррият» «Ўзбекистон ҳаво йўллари» авиакомпанияси самолётларида йўловчиларнинг энг яқин ҳамроҳи бўлади.

Жавоб

АНҲОР БЎЙИ ОБОД БЎЛАДИ

(“Тошкент анҳорлари. Улар бугун қай аҳволда”. *“Ҳуррият”, 6 август 2003 йил)*

Ушбу мақола Чилонзор тумани ҳокимияти фаоллари ўртасида муҳокама қилинди. ДСЭНМ, санитар рота ходимлари ва туман ободонлаштириш бошқармаси билан биргаликда Бўрижар ва Анҳор каналлари бўйида аҳоли томонидан қурилган ноқонуний қурилмалар бузиб ташланди. 13 хонадон эгаларига ноқонуний қурилмаларни ўз вақтида бузмаганлари учун жарима солинди. Анҳор бўйларидаги ноқонуний қурилмаларни тугатиш билан бирга аҳоли ва ташкилотлар томонидан чиқинди ташлаш ҳолатлари ҳам қатъий назоратга олинди.

Анҳор бўйларининг санитар ҳолати доимий назоратга олинган. Анҳор бўйида жойлашган ташкилот ва аҳоли ўртасида тушунтириш ишлари олиб борилмоқда ва огоҳлантирилмоқда.

Г. ИСМОИЛХЎЖАЕВ,
туман ҳокимининг биринчи ўринбосари

Муносабат

“ЎҚИТУВЧИ”МИ, “МУАЛЛИМ”МИ, “МУДАРРИС”МИ?

“Ҳуррият”да босилган “Талаба”ми ёки “муаллим”?” мақоласини қизиқиш билан ўқидим. Лекин, очиғини айтақолай, сарлавҳа, ё уни муаллиф — фалсафа фанлари доктори, профессор Иброҳим Каримовнинг ўзлари қўйганми ёки у газета таҳририяти томонидан шу шаклга солинганми, мантиқан нотўғри. Чунки “талаба” ва “муаллим” сўзлари бир объектни эмас, мутлақо мустақил бўлган бошқа-бошқа объектларни англатувчи истилоҳлардир.

Мақоладан: “Урганч Давлат Университети доценти Б. Ҳамроев яқинда матбуотда эълон қилинган “Студент — талаба деганими?” сарлавҳали мақоласида “талаба” сўзи ўрнида “студент” сўзини қўллашни маъқул ҳисоблайди. “Студент” номинациясида аниқлик бор. Яъни, у фақат институт, университет тингловчисидир”, — дейди у. “Талаба” арабча сўз бўлиб, “илм ўрганувчи, ўқувчи” маъносини англатади, бинобарин, уни қўллаш номақбул деган нуқтаи назарда туради.

“Студент” сўзига нисбатан “талаба” сўзининг фалсафий маъноси ва ижтимоий салоҳияти кучли. Яъни, талаба илм олишни ўз ихтиёри билан талаб қилиб келган инсондир”.

Аввало, эътиборни “талаба” сўзи нафақат бу мақолада, балки бутун матбуотимизда, адабиётимизда нотўғри қўлланилаётганлигига қаратмоқчиман. Тўғри, “талаба”, муҳтарам олимимиз Б. Ҳамроев таъкидлаганларидек, ҳақиқатан ҳам арабча сўз. Аммо, у айнан шу шаклида “илм ўрганувчи, ўқувчи” маъносини бермайди. Бу маънога эришиш учун мазкур сўзни икки босқичда “сайр” қилдиришимизга тўғри келади:

а) “Талаба” сўзи феълнинг ноаниқ шакли бўлиб, объектни — инсонни билдирмайди. У “изламоқ”, “истамоқ”, “сўрамоқ”, “талаб қилмоқ” маъносида бўлиб, айни вақтда учинчи шахс, бирлик, ўтган замонни ҳам англатади: “истади”, “сўради”, “талаб қилди”... Бу сўзни инсонни англатиш мақомига етказиш учун уни “толиб” (талаб қилувчи, истовчи) шаклида қўллашимиз лозим бўлади. Буни тан олмаслик олимни “олим” (“билувчи”) деб аташ ўрнига “алима” (“билмоқ”) деб аташ тўғрилигини эътироф этиш билан баробар.

б) Ҳатто, тўғри шаклга келган “толиб” сўзи ҳам айнан “илм ўрганувчи ўқувчи” маъносини бермайди. Чунки дунёда исталадиган, талаб қилинадиган фақат илм эмас. Айтайлик, Мирзо Бобурга пайравлик қилиб, “Ўргангали илм толиби илм керак!” деганимиз каби ўрни келганда “Жамғаргали дунё толиби дунё керак!” демагимиз ҳам мумкин! Дарвоқе, аҳли дунё ғазабига учраган афғонистонлик толиблар ҳам ўзларини ўқувчи ҳисоблашмасди, менимча.

Шу ўринда бир мулоҳаза. Эътибор берган бўлсангиз, қўштирноқ ичига олинган ҳар иккала гапда ҳам учта тил иштирок этяпти: гап — ўзбекча, истилоҳ — арабча, изофа — форсча. “Ҳашарчи”ларни биттага камайтирсакчи, яъни “толиби илм”ни “толибул илм” деб қўлласак-чи? Ўзбек тилида иш-ҳаракат қўлланмаси маъносини берувчи қўшма сўзни “дастурулламал” деб қўллаётганимиз каби. Навоий бобомизнинг машҳур асарларини “Лисони тайр” эмас, “Лисон ут-тайр” деб ёзаётганимиз каби...

Энди асосий масалага ўтсак. Профессор таъкидлаганларидек, “талаба” сўзининг фалсафий маъноси ва ижтимоий салоҳияти кучли, аниқроқ айтадиган бўлсак, қамрови кенг: турли тоифадаги инсонлар толибул-илмликка даъвогарлик қила оладилар, хусусан, аспирантлар бу борада жуда ҳам ҳақлидирлар. Қизиғи шундаки, доцент Б. Ҳамроев айнан мана шу боис бу истилоҳдан қочиб, “студент” сўзига мойиллик билдирган эди: “Студент” сўзида аниқлик бор. Яъни у фақат институт, университет тингловчисидир”. Менимча, аниқликка интилганимиз мақбулроқдир.

Муҳтарам профессоримизнинг мактабларда дарс бераётган мутахассисларни ўқитувчи деб эмас, муаллим деб аташ хусусидаги фикрлари эътиборлидир. Зеро, “муаллим” сўзи ўзбек тилида “билдирувчи” деган маънони англатади. Демак, муаллим ҳам ўқитувчи (ўқитгувчи), ҳам ёздирувчи, ҳам ўргатувчидир. Аммо шунга қарамай, бу ерда ҳам бир мулоҳазани билдириб ўтмоқчиман: мактабларимизда ана шу ўқитиш, ёздириш, ўргатиш цикли “дарс” деб аталаётган экан, бу циклни амалга оширувчи шахсга айнан шу сўзни татбиқ этсак, яъни уни “мударрис” деб атасак, мантиқлироқ бўлмасмикин?..

Мухтор НОСИР

Хавотир

КИНОТЕАТР КИМНИКИ?!

Кейинги пайтларда томошабин кинотеатрларга қайтаётганга ўхшайди. Бундан бир неча йил олдинги аҳволдан анчайин ташвишланса бўларди. Негаки, томошабинларнинг ёппасига кинодан кўнгли совий бошлаганини унинг театрларга умуман бормай қўйганидан сезиш қийин эмас эди.

Икки-уч йил ичида давлат буюртмаси билан суратга олинган фильмлар қаторида хусусий картиналарнинг яратилиши кино оламига ҳам бозор иқтисодиётининг кириб келаётганидан дарак беради. Буни эса фақатгина олқишлаш мумкин. Мисол тариқасида оладиган бўлсак, жаҳон кино санъатининг дарғаси ҳисобланган Америка Қўшма Штатларида киностудияларнинг деярли барчаси хусусий қўлларда, Ҳиндистон киносанъатининг асоси ҳам хусусий киностудияларга қурилган. Демак, хусусий кино бизнесидан мутлақо чўчимаслик керак. Аммо бундан 6-7 йил бурун хусусийлаштириш кампанияси байроғи остида республикадаги барча кинотеатрларни хусусий шахсларга пуллаб юборишганини изоҳлаш хийла мушкул. Бинобарин, давр ва ўша пайтдаги вазият тақозоси билан бу ишга қўл урилганини оқлаш ҳам мумкин. Бироқ мазкур масканлар аввало халқнинг, айни чоғда сиз-у бизнинг солиқларимиз, маблағимиз ҳисобига айнан бизга хизмат қилиши учун барпо этилмаганми? Шу туфайли катта-катта кинотеатрлар бир гуруҳ пулдорларнинг шахсий мулкига айлангани ва уларнинг ана шу бойваччалар чўнтагини қаппайтиришга хизмат қилаётгани ҳеч кимга сир эмас. Чунки аксар ана шу маънавият масканлари жойларда, очиқ-ойдин айтиш керак, қиморхона, тўйхоналарга айлантирилган. Бу ерда кино намойишидан бошқа ҳамма нарса ўтказилади. Тўйхоналар бўлишига мутлақо қарши эмасман. Аммо тўй-маърака ўтказиш учун ресторан, қаҳвахона, қолаверса, маҳалла гузарларидаги масканлар етарли-ку.

Тошкент шаҳрининг Тахтапул тарафида Собир Раҳимов номидаги кинотеатр бўлгучи эди. Ана шу кинотеатр ҳам бир неча йилдан бери тўйхонага айлантирилган. “Қозоғистон” кинотеатрида эса “Голд бинго” деган ўйин (аниқроғи, қимор) ўтказилади. Мисолларни яна давом эттириш мумкин. Самарқанддаги энг катта “Самарқанд” кинотеатри ҳам яқин орада хусусийлаштирилиб, сотиб юборилса, ажабланмаса ҳам бўлади. Камина хусусийлаштиришга қарши эмасман. Бироқ бундан 6-7 йил бурун кампаниябозликни қўллаб-қувватлаш соясида икки-уч кишининг манфаати бўлганини сезиш учун унчалик катта ақл ҳам зарур эмаслигини зийрак ўқувчи яхши тушунса керак. Аммо хусусийлаштиришдан олдин кинотеатр кимнинг ҳисобидан ва кимлар учун қурилганини эслаб қўйиш, оладиган зиғирдек шахсий манфаат эвазига кўпчиликнинг маънавиятига нечоғлик зарар етишини ўшалар обдон ўйлаб кўрганларида, балки ёмон бўлмас эди. Яна билмадим... Зотан, давлат раҳбари таъбири билан айтганда, “Кино аввало маънавият тарбиячиси” эмасми?

Холис ТОМОШАБИН

Тақдимот

ЯНГИ МАТБАА МАЖМУАСИ

рақобат муҳитини шакллантиради

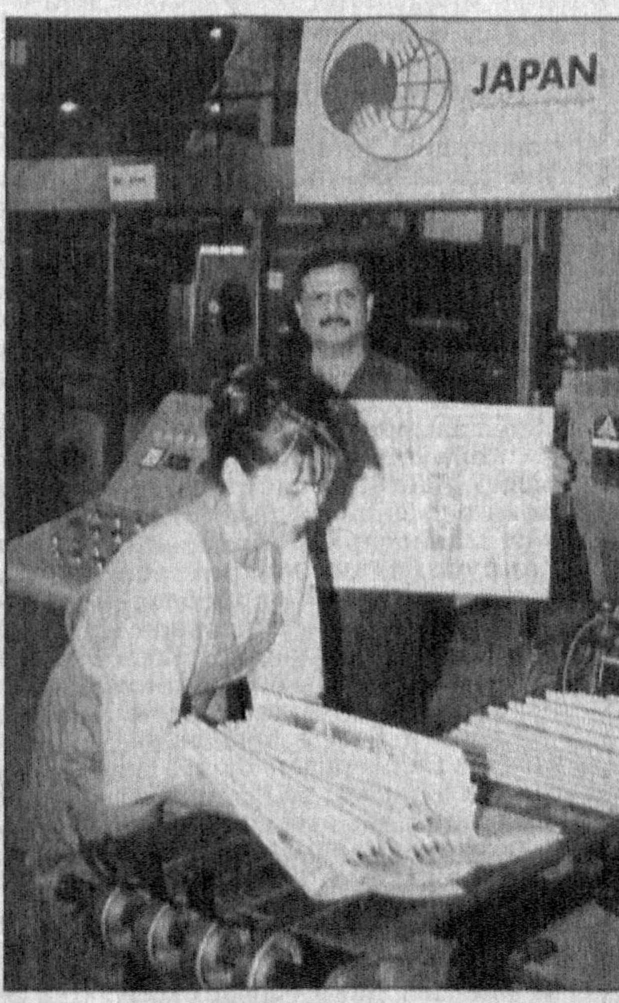

Мамлакатимизда айни вақтда 800 га яқин босмахона фаолият кўрсатмоқда. Замон талабидан келиб чиқиб, ҳозирда ушбу матбаа корхоналарини модернизациялаш, янги технологиялар билан таъминлашга жиддий эътибор қаратилмоқда. Ўтган ҳафта Тошкент матбаа комбинатида Япония ҳукумати томонидан молиялаштирилган янги матбаа мажмуасининг очилиши ҳам шу йўлда ташланган олға қадам бўлди.

Тақдимот маросимида Япониянинг мамлакатимиздаги элчиси Акио Ковато, Президентнинг Давлат маслаҳатчиси Хайриддин Султонов, Матбуот ва ахборот агентлиги раҳбари Рустам Шоғуломов ҳамда республика ОАВ етакчилари иштирок этдилар.

Тадбирда ҳозир бўлганлар кўз ўнгида Японияддан келтирилган Starline S30 русумидаги ускуналар ишга туширилди. Ушбу ускуналар энг сўнгги авлод технологияларига мансуб бўлиб, ихчамлиги, қулайлиги, тезкорлиги ва унумдорлиги билан ажралиб туради. Starline S30 ускунаси соатига 30 минг нусхада 4 хил рангда газета, журнал босиш қувватига эга. Бундан ташқари, ускуна бутун бошли бинони банд этмайди ва шу боис ҳам уни бошқариш жуда қулай. Янги дастгоҳ “тили”ни ҳозирданоқ тушуниб, матбаа санъати намуналарини яратаётган ходимларнинг айтишича, Starline S30 ускунаси кўп функциялилиги биланноширлик имкониятини кенгайтиради. Яъни ушбу дастгоҳлар орқали турли ҳажм, турли форматдан босма маҳсулотларни тайёрлаш мумкин.

Яна бир эътиборли томони, замонавий мажмуа мамлакатимиз матбаачилигида рақобат муҳитининг шаклланишига ижобий таъсир кўрсатади.

С. КАМОЛ

Хабар

ЁШЛАР САЙЛИ

Олий ўқув юртларининг биринчи курсига қабул қилинган талабаларни қутлаш тадбирлари анъанага айланиб бормоқда. Ана шундай тадбирлардан бири 20 сентябр куни “Камолот” Ёшлар ижтимоий ҳаракати Тошкент шаҳар Кенгаши ҳамда “Туркистон” газетаси ҳамкорлигида пойтахтимиздаги Миллий боғда ташкиллаштирилди. Ёшлар сайлида мамлакатимиз олий ўқув юртлари талабалари иштирок этдилар. Талабалик бахти насиб этган ёшларни республика “Маънавият ва маърифат” маркази, “Камолот” ЁИҲ вакиллари ва бошқа меҳмонлар қутладилар. Шундан сўнг талабалар иштирокида қўшиқ ва бадиий чиқишлар намойиш этилди.

Абдулла Қодирий номидаги Тошкент Давлат Маданият институти талабалари ҳозирда йўқолиб бораётган фольклор қўшиқ, лапарлар ижро қилдилар. Камолиддин Беҳзод номидаги Рассомчилик ва дизайн институти талабалари ҳам йиғилганларга ижод намуналаридан кўрсатишди. Ўз санъати билан барчани лол қолдирган Тошкент Эстрада цирк жамоаси ҳам ёш авлодга омад тилади.

Тадбир сўнггида ҳомийлар томонидан талабаларга фахрий ёрлиқ ва эсдалик совғалар топширилди.

Феруза ЖЎРАЕВА

✓ Таклиф

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ

Уни такомиллаштириш зарур

Фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқи мақомини тўғри белгилаш, турли тоифага мансуб кишиларнинг меҳнат соҳасидаги ҳуқуқлари ва мажбуриятларини билиш қонунларни тўғри қўллашга хизмат қилади. Қолаверса, фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликларини самарали ҳимоя қилиш, кундалик қонунларни амалга оширишда ҳам меҳнат ҳуқуқи моҳиятини тўғри тушуниш асосий ўрин тутади.

Меҳнатга оид қонун ҳужжатларининг амалиёти соҳага доир меъёрий ҳужжатларни такомиллаштириш ва қуйидаги вазифаларни ҳал этишни тақозо қилмоқда.

Биринчидан, жамиятда фуқаролар ҳуқуқ ва манфаатлари қонунчилик ҳамда ҳуқуқий тартиботни таъминлашнинг энг муҳим шарти — ҳуқуқий тарғибот-ташвиқот ишларини амалга оширишдан иборат бўлиши лозим. Чунки ўз ҳуқуқларини билмайдиган, ҳуқуқий онги ва маданияти паст бўлган фуқаролар яшайдиган жамиятда ҳуқуқий давлат барпо этиш қийин кечади.

Иккинчидан, фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқлари ва мажбуриятларини янада аниқлаштириш йўли билан уларнинг меҳнат-ҳуқуқий муомала лаёқатини ошириш лозим. Жумладан, 18 ёшга тўлмаган шахслар ҳуқуқларини янада самаралироқ ҳимоя қилиш мақсадида уларнинг меҳнат-ҳуқуқий муомала лаёқатига таалluқли масалалар умумфуқаролик қонунчилик талабларига мувофиқлаштирилиши, яъни меҳнат соҳасида уларнинг ота-оналари, ҳомий ёки васийлари томонидан амалга оширилиши мумкин бўлган ҳолатлар аниқ кўрсатиб қўйилиши керак.

Учинчидан, меҳнат қонунчилиги талабларини бузган ходимлар ҳуқуқ ва эркинликларига путур етказгани учун мансабдор шахсларнинг жавобгарлиги кенгайтирилиши, Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига шу масалаларга оид аниқ ҳолатларни назарда тутувчи моддалар киритилиши лозим.

Тўртинчидан, фуқаро жиноят содир этгани учун муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш тарзидаги жиноий жазо қўлланилишининг оқибатлари анча жиддий бўлиб, кўпчилик ҳолларда бу ходимнинг меҳнат соҳасидаги ҳуқуқий лаёқатининг чекланишига сабаб бўлади. Аммо бу ҳақда Меҳнат кодексида ҳам, бошқа меҳнат қонунларида ҳам ҳеч нарса дейилмаган. Шу сабабли, Меҳнат кодексида муайян ҳуқуқлардан суднинг ҳукмига биноан маҳрум қилинган шахсларнинг кўрсатиб қўйилган лавозим ва касбларда ишлашларига йўл қўймасликни таъминловчи махсус норма ишлаб чиқилиши, суднинг ҳукмига хилоф равишда муайян ҳуқуқлардан маҳрум қилинган фуқарони ишга қабул қилган мансабдор шахснинг ҳамда ана шундай ҳуқуқдан маҳрум этилганлигини қасддан яширган ходимнинг аниқ ҳуқуқий жавобгарлиги кўрсатиб қўйилиши шарт.

Бешинчидан, бизнинг назаримизда, фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқларини амалга ошириш аҳволи, бу соҳада йўл қўйилаётган камчилик ва муаммолар Ўзбекистон Республикаси Олий суди томонидан аниқланиши лозим. Уларни бартараф этиш фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқларини тўсқинликларсиз амалга оширилишини таъминлаш, меҳнат қилиш соҳасидаги конституциявий ҳуқуқларнинг кафолатланишига эришиш юзасидан Олий суд Пленумининг раҳбарий кўрсатмалари қабул қилиниши лозим.

Олтинчидан, хорижий фуқаролар ва фуқаролиги йўқ шахсларнинг мамлакатимиз ҳудудидаги ҳуқуқий мақомини белгилашда халқаро ҳуқуқий актларнинг аҳамияти каттадир, аммо шу билан бирга бу вазифа асосан Ўзбекистон Республикаси миллий қонунчилиги воситасида амалга оширилади. Шу сабабли, хорижий фуқаролар ва фуқаролиги йўқ шахсларга доир Ўзбекистон Республикаси махсус қонунининг қабул қилиниши мақсадга мувофиқ бўлар эди. Шундай қилинса, чет эл фуқароларининг ҳуқуқий мақоми, жумладан, меҳнат ҳуқуқи мақоми ҳам аниқ белгиланиб, турли англашилмовчиликларга ўрин қолмасди.

Ушбу тавсия ва таклифларни ҳаётга татбиқ этиш мамлакатимизда қонунчиликни мустаҳкамлаш, фуқароларнинг меҳнат муносабатлари соҳасидаги ҳуқуқ ва эркинликларини кафолатлаш, бир сўз билан айтганда, ҳуқуқий демократик давлат қуриш жараёнига ижобий таъсир этади.

Мақсуд ПЎЛАТОВ,
Тошкент давлат юридик институти стажёр-тадқиқотчиси

✓ Ўқув

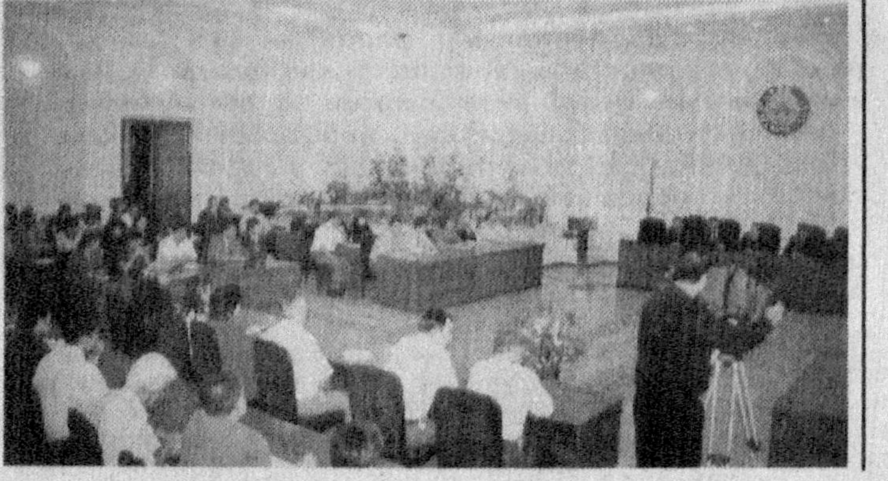

САВОЛЛАРГА НАВБАТ ЕТМАДИ

Бу галги оммавий ахборот воситалари ходимларининг навбатдаги ўқуви қизиқарли ва долзарб мавзуга бағишланди. Унда аҳолига коммунал хизмат кўрсатиш соҳасидаги ислоҳотларнинг бориши таҳлил этилди. Ахир, коммунал хизмат деганда, тирикчилик учун зарур бўлган барча юмушлар — электр ва газ билан таъминланишдан тортиб лифтнинг ишлаши-ю, ичимлик сувининг сифатигача қамраб олинса, бепарво қолиш мумкинми? Шу туфайли "Ўзкоммунхизмат" агентлиги ва Молия вазирлиги мутасаддиларига кутилганидан кўп савол тушди. Барибир коммунал хизмат тўловларининг қандай асосларга кўра ошиб бораётгани-ю, уларнинг аҳоли даромадлари билан нечоғлик уйғунлиги, ҳозиргача тўланмаган 50 миллиард сўмдан ортиқ қарз қандай қопланиши муаммолари очиқ қолди. Ўқув анча фаоллик билан ўтди, вақт тиғизлигидан кўплаб саволларга навбат етмай қолди.

МУХБИРИМИЗ

✓ Мушоҳада

Тентакни қочган тарафига қув.
Бир идорадаги ёзув

Чапақай девдек одам. Бўй — 198, оғирлиги 130 атрофида. Бир ўтиришда 2 кило гуручнинг ошини, 6 кило қўй этини кўрдим демайди. Агар қайрағочнинг сояси, сувнинг бўйи бўлса, биров елпиб турса, 30 чойнак чойни чанқовбосди қилади. Савлат ҳам обрў экан, ишхонада ҳамма ундан ҳайиқади, "Полвон ака", деб гирдикапалак бўлади. У бирон ишни қойилмақом қиладими-йўқми, ишга келиб юрса бўлди. Мабодо, бир зум кўринмай қолса, худди хонадан катта диванни чиқариб кетган-у, курсичалар сарак-сарак тизилиб тургандек ҳаммаёқ ҳувиллаб қолади. Шу одам бошлиқдан ёлчиган. Кўплар "Бошлиқ билан Чапақайни параддан ўтказиш керак, шунда одамлар филни етаклаб кетаётган фаллаҳни кўргандек, роса қийқириб кулишади", деб ҳазиллашади. Яъники, Чапақай қанча улкан бўлса, бошлиқ шунча митти, лекин "Кичкина деманг бизни, кўтариб урамиз сизни" қабилидан. Яна уни айримлар "бурга" деса, айримлар "ари" дейди.

Чапақай майда одам. Бир умр қорин ташвишида яшаб келди. Унинг жаҳли, исёнкорлиги, ғурури ҳам шу даражада. Дунёни сув босса ҳам кулбаси ғарқ бўлмаса — бўлди. Шу илинжда бошлиқнинг силташларига, иддаоларига чидаб келади, энгашиб туфлисини артишдан, бўйнини эгиб елкасини тутишдан ор қилмайди. Баъзан шу гавда билан букилишларини, ялтоқланишларини, кўзига ғилт-ғилт ёш олиб туришларини кўрган ҳамкасблари "Полвон, гавдани кўтаринг", деса, "Нима қилай, бола-чақамнинг ризқини бериб турибди-ку", деб жўлаяди.

Яқинда шу одам "синди".

* * *

(Русчадан таржима) "Хемингуэй Торонтога халқаро даражадаги йирик журналист шуҳрати билан қайтди. Бироқ у энди дўстлари ишлаётган "Стар уикли" ҳафтаномаси эмас, кундалик "Стар" газетаси ихтиёрида эди. Хемингуэй Европада кечирган йиллар давомида бу газетадаги муҳит кескин ўзгарган эди. Газетага амалда нашр эгасининг қизига уйланиб олган бош муҳаррир ўринбосари, қандайдир Гарри Хайндмарш раҳбарлик қиларди.

Хайндмарш ўз табиатига кўра антиқа одам эди. У мустақил фикрловчи, ўз нуқтаи назарига эга одамлардан қўрқарди ва нафратланарди, раҳбариятга қарши борадиган, дадил ва ҳаракатчан журналистларнинг попугини пасайтириб қўйиш орзуси билан яшарди. Ўз ваколатидан фойдаланиб, бундай репортёрларни "бутаб туриш"ни, "тагига босиб олиш"ни яхши кўрар, негаки унга талантли одамлар эмас, яхши топшириқ, ёғли хизмат сафари, мансабини кўтариш илинжида қўлига қараб турадиган итоатгўй ижрочилар керак эди.
Хайндмарш ҳали Хемингуэйни кўрмасдан ўзича Европадаги эркинликдан тантиқланиб кетган мухбирнинг ўзига ёқмайдиган журналистлар тоифасидан эканлигига қатъий ишонган эди. Шунинг учун у Хемингуэйни "синдириш" кераклигини қатъий ҳал қилди.

(Б. Грибанов. "Хемингуэй", 1970 й., 169-70-бетлар).

* * *

Тасаввур қилинг: ташқарида ёзнинг чилласи, қуёш ҳарорати айни забтига олган. Сизга эса... ташқарида қаҳратон совуқ, деб сингдиришган. Сиз ҳаётий кўникмаларингиз билан аёзни, унинг таъсирини ва унга қарши инсоннинг акс таъсирини тарозига қўясиз ва агар сафарга чиқмоқчи бўлсангиз (ахир одам ҳаётининг бутун борлиғи ўз моҳияти билан сафар-ку), шунга яраша тайёргарлик кўрасиз. Иссиқ кийимлар киясиз, қулоқчинни бостириб оласиз, икки қават пайтава ўрайсиз ва...

Бу мулоҳазаларни ўқиб, нозокатли муштарий мулоҳаза юритиши ва ичида заҳархандa қилиши мумкин: "Шунчалик галварслик бўладими? Наҳот ёз билан қишни ажратиш шунчалик қийин бўлса?!" Шўришлар ичидаги одам эса унга қарши шундай дейди: "Шунчалик меровлик бўладими? Барча туйнуклар тақа-тақ бекитилган бўлса, кеча билан кундузни ҳам фарқлай олмай қолсан-ку?"

Шундай қилиб, гуппидай кийиниб олган одам саратонда сафарга чиқади ва юз қадам юрмай қулайди. У амалда синади, терлаб, нафаси қайтиб, бўғилиб, ўладиган бўлиб қолади.

Ёки, аксинча, қиш кунида худди ёздагидек, ярим яланғоч йўлга тушган одам ҳам кўп ўтмай тарашадек қотади ва совуқ урган дарахт бутоғидек ... синади. Боз устига совуқ ашаддий кучли ва найзадек изғирин эсиб турган бўлса-чи? Бечора йўловчининг ҳолига "вой", минг "вой"!

* * *

Пойтахтдан ташриф буюрган меҳмонлар тушган автобус тўйхонага етиб келганда вақт алламаҳал бўлган, одамлар тарқалиб, фақат хонадон соҳиблари ва уларнинг яқинлари наҳорги ош ташвишида куймаланиб юришарди.

Автобус эшиклари очилгач, узоқ йўлда диққан йўловчилар пўртанаси атрофга ёйилиб кетди. Ҳадемай чилдирманинг жаранги ва Жаннатойнинг ўйноқи лапарлари уйқудаги қишлоқ осудалигини чилпарчин қилиб ташлади.

Пойтахтдан ташриф буюрган нозиктаъб (асосан, ижодкорлардан иборат) меҳмонлар

"Тўй — тўйдек бўлиши керак" деб, беш соатлик йўлда куй-қўшиқнинг роса машқини олишган, илк учрашув саҳнаси обдон пишитилган, унда "Гала-концерт" намойиш этишга, яъни ҳамма (ҳайдовчигача) ўйнаб-куйлашга келишилган эди. Бу асъаса ўн минутлар давом этди. Унда меҳмонлар қанча жазава ва шовқин намойиш этган бўлсалар, меҳмонлар шунча хижолат ва ҳайратда эдилар. Пойтахтдан анчайин сипо, босиқ, "культурний" одамларни кутган қишлоқилар зикр тушиб, қийқираётганлар олдида тамом лолу ҳайрон, улар ўзларини "Энди тўй-да" деб-гина овутардилар, холос. Оммавий саҳна тугаб, юбилярни қутлаш бошланди. Ҳамма Гулузорийни бағрига босиб қучар ва, албатта, истисносиз ялтироқ бошидан ўпарди. Лутфлар ҳам бир оҳангда эди: "О, бу олтин бош", "Фикрлар омбори", "Олтмиш йилни ёритган маёқ". Шундай қилиб, жиндай олим, шоир ва журналист Гулузорийнинг олтин тўйи бошланиб кетди.

Меҳмонлар дастурхонга таклиф қилинди. Бир қараганда курсиларнинг омонатгина қўйилгани-ю, чойшабларнинг наридан-бери ёзилганини пайқаб олиш қийин эмас эди. Гулузорий меҳмонлар билан оёқ устида омонлашди-да, "Узр, машина кутиб қолди" деб, супадан тушди. Унинг тақир бошида чироқ шуъласи муздаги қуёш нуридек ялтилларди. Вақт алламаҳал бўлиб қолган, ошпаз ҳам капгирни кўтариб келиб қолди. Нақадар очиқ кўнгиллик билан тўй кайфиятини кўтармоқчи бўлган меҳмонлар бунга эҳтиёж йўқлигини бутунлай тушуниб етишди ва бир зум ёнбошлаб, мудраб олиш ташвишига тушиб қолишди...

Ноғоралар тарақлаб, сурнай нола қилиб юборганда киприклар илинмаган ҳам эди. Одамлар гуррос "ош"га кела бошлади. Пойтахтликлар шундоқ ариқ сувига юз чайишди-ю, тўдага ўзларини уришди. Улар алоҳида илтифотга лойиқ қадрлари йўқлигини тушуниб етишган эди. Гулузорий совғаларни қабул қилар, табрикларга қулоқ тутар, кимларгадир илжаяр — ҳаммасини ўзидан ташқари ҳолатда адо этарди. У ростдан ҳам ўзида эмас эди.

...Бунга роса ўттиз йил бўлиб қолди.

Котиб негадир "Тушликни сизникида қилайлик", дейишга одат чиқарди. Ўзи бозорга тушади, таъбига ёққан нарсани харид қилади, кейин шофёр икковини ташлаб қўяди. Гули, Гулузорийни шоирга айлантирган, мадҳига ғазаллар битилган покиза малак — ўз қўли билан ул-бул нарса тайёрлаб беради. Бу ишда Гулузорий бирор ғайирлик сезмайди, аксинча, ўзи ҳам яйрайди, қулфи-дили очилади. Тушликлар одатдаги кун тартибига айланиб улгурган кунларнинг бирида ҳаммаси бошқача тус олиб кетди. Бозорга помидор олиб келиш учун (балки шу сафар котиб атайлаб помидорни эсдан чиқаргандир) тушган Гулузорий қайтгач, дераза орқали Гули, Гулузорийни шоирга айлантирган, мадҳига ғазаллар битилган покиза малак котибнинг оғушида мушукболадек суйкаланиб ўтирарди. Яна бу даҳшатли воқеа муқаддас байтлар ёзиладиган хонада содир бўлаётганди. Тўғри, бир зумда ҳаммаси изига тушган, Гулузорий эшикдан киргунча Гули дастурхонни йиғиштиришга киришган, котиб сиёсий адабиётлар мутолаасига ғарқ бўлганди, лекин деразадан эшикка етгунча Гулузорийнинг ичидаги устуни ғарч синди. Ўшанда одатдагидек тушлик қилишди, котибни кузатиб қўйди, аммо бирдан ўзига ўхшамай қолди. Бу сирни лаб ёриб бировга айтолмади ҳам, кўз ёши қилиб юрагини бўшатолмади ҳам. Фақат Гулига, уни шоирга айлантирган малакка нисбатан сўнмас нафрат юрагида ловуллаб қолди. Уни ошкора ҳам қилолмасди — котибдан қўрқарди. Аёлига бўлган нафрат томир ёзиб, ўттиз йилда жами одамларга нафратга айланди. Энди унга дўст билан душманнинг, яхши билан ёмоннинг фарқи бўлмай қолди. Энг ачинарлиси, у шу қиёфа билан яшашга мажбур эди. У ана шундай абгор бўлган, синган одам эди.

Профессор Очил Тоғаевдан кўчирма:
"Одамларни барқарор сиёсий эътиқод ва ахлоқ инсофга келтиради ҳамда жамиятни бошқаради. Бунга амал этмайдиган жамият бебош оломондир. Жамият ўз фуқаросига қаҳр билан, адолатсиз, ноҳақ муносабатда бўлса, фуқаро ҳам жамиятга шундай муомала қилади.

Қул эркинликдан маҳрум бўлиб, иш бажарувчи воситадир. Мутеълик — муайян эркинликдаги қул. Бироқ тоифани ўзига қул, муте қилган ҳокимиятнинг ўзи ҳам қуллик руҳиятидан холи бўлолмайди".

("Туҳматнинг ижтимоий қиёфаси", "Халқ сўзи", 1991 йил, 30 март).

Изоҳ: Устознинг бу мулоҳазаларида тоталитар тузум маънавий қиёфаси ўз баҳосини олган. Ана шундай муҳит Гулузорий сингари миллионлаб одамларнинг чалажон бўлиб, мутеъ бўлиб яшашга мажбур этганди.

* * *

Учинчи қаватдан бино олдидаги майдон кафтдагидек аниқ кўринар экан. Кўзга ташланадигани — атроф ям-яшил. Шунданми, ҳув узоқдаги бўш ерлар ҳам назарни тортади, яйдоқ ва тақир туюлмайди. Аслида, бундай чиройга эришиш учун катта маблағ ҳам талаб қилинмаган, фақат дид ва ҳафсала уйғунлиги билан шунга эришилган. Янги раҳбарнинг ишнинг кўзини билишини ана шу кичик унсурдан ҳам сезиб олиш қийин эмас эди.

Котиба у ёқ-бу ёққа тез-тез ўтади, қаерларгадир телефон қилади. Калта юбкаси бекита олмайдиган йўғон оёқлари кишининг суқини қўзғайди, ҳойнаҳой, у қизлар футбол командасининг ҳужумчиси бўлса керак. Қарийб уч соатдирки, раҳбарни излашади, у манзилини айтиб кетмаган, қўл телефони ўчирилган. Ўтган уч соат кўп нарсаларни мулоҳаза қилиб олишга кифоя қилди. Аввало, унинг кутилмаганда бу жойларда пайдо бўлиши ҳеч кимда англашилмовчилик уйғотмагани маълум бўлди. Ахир у қанча тез кўтарилган бўлса, шунча тез пастга "шўнғиди"-да. Бироқ бир йилда юқори идорада оламжаҳон иш қилди, ҳатто мукофот ҳам олди. Унинг бу вазифага туширилиши ҳаммани ажаблантирди, билганлар у деди, билмаганлар бу деди. Ўзи қандай қабул қилди экан? Бир йилга яқин вақт ўтса-да, овозини эшитиш имкони бўлмади, ҳар ҳолда яхши биларди, суҳбатдош эди. Албатта, ҳаёт тарзи жиддий одамларда ҳеч нарса изсиз кечмайди, ҳатто олдидан саломлашмай ўтган одамнинг қилиғини миясида бир ҳафта муҳокама қилади. Уни эса кўтариб, уришди. Бу зарбани қандай кечирди экан? Шулар хаёлда ўтар экан, раҳбарнинг келишган қадди-қомати, сермаъно, шунқор нигоҳлари жонлангандек бўлди.

Ниҳоят, унинг ҳовлида пайдо бўлгани ҳақида хабар тарқалди. Албатта, мулозимлар унга эски таниши — Палончи Писмадончиев кутаётганини айтишган эди. У эса бу "хуш"хабарни оддий қабул қилган, тоқат билан уч соат кутган меҳмонни ҳовлида, ходимларни "тахтага оладиган" супада қабул қилишига изн берганди.

Унинг толиққанини, ҳатто ҳаммасидан ҳафсаласи пир бўлганини зўрма-зўраки табассумлар ҳам, сийқа илтифотлар ҳам бекитолмасди. Билъакс, у эски, қадрдон таниши олдида шундай ночор ҳолда кўринганидан оғир хижолатда экандек туюлди. Ташриф нечоғлик ўринсиз бўлмасин, обрўни қўлдан бермаслик керак эди. Одамнинг бир асно-лик мулоқот ёки узоқ ҳамкорлиги даврида пайдо бўладиган энг оддий инсоний меҳр ўртага тушди:

— Мен бу жойларга олдин ҳам келган эдим, қиёфаси тамоман ўзгариб кетибди. Худди дастлабки иш жойингизга ўхшаб, файз кашф этибди.

Одамзот ҳар қандай шароитда ҳам бир чимдим ширин сўз гадоси. Мартабали меҳмоннинг бу лутфи раҳбарни ҳушёр торттирди, толғин нигоҳида шуъла йилт этгандек бўлди.

— Келсам, ҳаммаёқ асфальт, — қулочини ёзиб, атрофни кўрсатди, шундан кейин унга бир ўктамлик қайтгандек бўлди, — олдириб ташлаб, чим ёткиздирдим.

— Анов жойларда қўй-қўзилар юрган эди. Энди гулзор бўлиб қолибди.

— Худо хоҳласа, яна келишингизгача бундан ҳам бошқача бўлади.

Шундан кейин янгиликлар ҳақида сўз очиш мавриди юзага келди.

— Нега бундай кутилмаган ўзгаришлар бўлиб қолди? Сизни кўпчилик ўша жойда бош раҳбар бўлади, деб кутганди...

— Биласиз-ку, бизнинг соҳада биринчи хўжайиндан ўтиб бўлмайди. Кейин совет тузумидан қолган бир қоида бор: "Инициатива — наказуемая".

Изоҳлар қисқа бўлди. Шуларсиз ҳам ҳамма нарса тушунарли эди. Кейин гап бошқа — икир-чикир мавзулар устида айланди. Барибир суҳбат кўр олмади. Раҳбар оғир масъулият остида эди. У тинимсиз кимларнидир йўқлар, топшириқлар берар, ўта бандлигини ошкора намойиш этарди. Унинг юрагига қил ҳам сиғмасди.

— Сизга муваффақият.

— Албатта. ***Итдан суяк таъма қилмайман.*** Ишхонани яқинда қўғирчоғдек қилиб оламан.

У "Қандай келгансиз, қандай кетасиз?" деб сўрамади ҳам. Зинанинг олдида хайрлашди.

Йўловчи машинада шаҳарга қайтиш пайтида турли мулоҳазалар чарх урди. Раҳбар илк учрашувда оламшумул ғояларга тўлиб-тошган, серғайрат, одамохун инсон сифатида намоён бўлганди. Кейинги икки-уч учрашувда ҳам шу фазилатларини тўла тасдиқлаган, ҳатто янада мукаммаллашган, улғайган эди. Бир сафар тўйга бошлаб борган, ҳаммага "Қадрдон акам" деб таништирган, шаҳарга алоҳида машинада кузатиб, багажга бир қопдан гуруч, картошка, пиёз ташлаб қўйишни ҳам унутмаган эди. Бугун... Мана оқибат, мана ўсиш.

"У синибди, — деган ҳукм келди фикрга, — лекин ўзини тиклаши керак. Айни кучга тўлган пайтда синиб кетаверса, увол. Ўзини тиклай олармикан?!"

У ўзини тиклаши керак. Мустақилликнинг талаби шундай.

Ҳаким САТТОРИЙ

✓ Қадрият

ШАЪБОН ОЙИНИНГ ФАЗИЛАТЛАРИ

Муборак ойларнинг яна бири — Шаъбон ҳам (27 сентябрдан) ҳузуримизга ошиқмоқда. Нафс тарбияланишида мана шундай муборак ойлар барча мўъмину мусулмонлар учун аҳамияти беқиёс эканлиги маълум. Аллоҳ таоло бу ойда ўз бандалари учун хайр ва баракотларнинг шўъбаларини ато этганлиги боис номини Шаъбон қўйган экан. Яҳё ибн Маъоз айтадилар: «Ражаб ойи мўъминларнинг баданини поклайди, Шаъбон эса қалбини, Рамазон бандaнинг руҳини тозалайди».

Абу Ҳомид Ғаззолийнинг «Мукошафат ул-қулуб» асарида: «Шаъбон» — одамни «ҳайратдан телба қиладиган» маъносида бўлиб, бунинг сабаби бу ойда кўп хайрлар амалга ошади. Абу Умома Боҳилий айтади:

Аллоҳ Расули шундай буюрардилар: — Шаъбон кирганда нафсларингизни покланг. Ниятларингизни гўзаллаштиринг.

Ҳазрати Ойша волидамиз: — Расулуллоҳ шунчалик кўп рўза тутардиларки, биз ҳар доим рўза бўлсалар керак, деб ўйлардик. Рўза тутмаган пайтларида эса, энди сира ҳам рўза тутмасалар керак, деган хаёлга борардик. Бундай танаффусли рўза тутишларнинг аксарияти Шаъбонда бўларди.

Насоий қайд этади ва Усомадан — Аллоҳ ундан рози бўлсин — ривоят қилади:

Расулуллоҳга дедимки: — Эй Аллоҳнинг Расули, ҳеч бир ойда Шаъбондагидай кўп рўза тутганингизни кўрмадим!

Расулуллоҳ (с.а.в.) буюрдилар: — Бу шундай бир ойки, одамлар Ражаб билан Рамазон ойлари орасида ундан ғофил қоладилар. Ҳолбуки, бу ойда яхши амалларингиз оламларнинг Рабби бўлган Аллоҳга юксалади. Мен ҳам амалларимнинг рўзали ҳолда Аллоҳга юксалишини истайман...

Расулуллоҳ (с.а.в.) марҳамат этадилар: «Агар ҳар қайси мўъмин банда Шаъбон ойи таъзимини бажо келтириб, солиҳ амаллар билан ўзини гуноҳлардан сақлаган бўлса, Аллоҳ таоло унинг ўтмишдаги ҳамма гуноҳларини мағфират этади, барча офат ва балолардан ўз ҳифзу ҳимоясида асрайди». Яна бир ҳадисда айтиладики: «Умматларимдан қайси бири Шаъбон ойининг бошида уч ва охирида уч кун рўза тутса, етмиш обиднинг етмиш йиллик қилган ибодатининг савобини топади. Бу савоблар Шаъбон ойида рўзадор бўлган бандaнинг номаи аъмолига ёзилади ва агар банда ўша йили вафот этса, шаҳид мақомини топади».

Инсон рўзадор бўлганида гуноҳлардан тийилишга ҳаракат қилади. Ҳаттоки, айни пайтда одат тусига айланиб қолган (астағфируллоҳ!) ғийбатдан ҳам тийилишга мажбур. Анас (р.а.) ривоят қилади: — Расулуллоҳ (с.а.в.) ҳаммага бир кун рўза тутишни буюрганлар ва: «Ҳеч ким мендан рухсат сўрамай рўзасини очмасин!» деганлар. Ўша куни ҳамма рўза тутди. Шом бўлганда бир киши келиб: «Эй Аллоҳнинг Расули, куним рўза билан ўтди. Рухсат беринг, энди ифтор қилай!» — деди. Расулуллоҳ (с.а.в.) унга изн бердилар. Ундан кейин яна бири келди, сўнгра бошқаси келди. Шу асно тағин бир одам келиб, дедики: — Ё Расулуллоҳ (с.а.в.) уйимда оила аъзоларидан икки йигит бор. Кунни рўза оғиз билан кеч қилдилар. Мажбуриятингиздан ижозат олгани ҳузурингизга келолмадилар. Изн берсангиз, улар ҳам рўзаларини очсалар! Расулуллоҳ унга изн бермадилар. Бу киши илтимосини яна такрорлади. Расулуллоҳнинг рухсат беришга яна ҳушлари бўлмади. У киши учинчи марта изн сўраганда, Расулуллоҳ (с.а.в.) буюрдиларки; — Улар рўза тутмадилар. Кундузи инсонларнинг гўштини ейиш билан (яъни ғийбат қилиш билан) вақт ўтказган кимса рўза тутган ҳисобланмайди. Бор олдиларига. Агар рўзали бўлсалар, «Энди қусинглар!» — деб айт.

У одам кетди. Расулуллоҳнинг буйруқларини уларга айтди. Қусдилар. Ҳар иккисининг ичидан қуюлиб лахта-лахта бўлиб қолган қон тушди. У одам Расулуллоҳнинг олдиларига қайтиб борди. Бўлган воқеани айтиб берди. Расулуллоҳ (с.а.в.): — Борлиғим қудрат қўлида бўлган Аллоҳга қасам ичиб айтаманки, агар ичларида яна шундай қон қолган бўлса, уларни жаҳаннам олови еяжак.

Бу муборак ойнинг 15-(10 октябрдан 11 октябрга ўтар) кечаси Барот кечасидир. Ато ибн Ясор (р.а.) ва Ҳазрати Али (р.а.) Расулуллоҳ (с.а.в.)дан ривоят қиладилар, ул ҳазрат дебдурлар: «Барот кечаси, Қадр кечасидан кейинги энг афзалроқ кечадир». «Шаъбон ойининг ўн бешинчи кечаси — Барот кечасидир. Барот кечаси кирганда уни муборак билиб, кечаларни намозу истиғфорда, кундузни эса рўзадорлик билан ўтказинг».

Аллоҳ таоло барчамизга Шаъбон ойини муборак ва хайрли қилиб, салим ақл, салим қалб ато этсин!

Лола НАСРУЛЛОҲ тайёрлади

✓ Иллат

КОРРУПЦИЯ

унинг ижтимоий илдизи қаерда?

Биз собиқ советлар замонида "коррупция" сўзини жуда ҳам кам ишлатардик ёки мутлақо бу истилоҳдан фойдаланмасдик. Ишлатганда ҳам, уни фақат капиталистик мамлакатларга хос ҳодиса сифатида эътироф этардик. Ҳаёт шуни кўрсатмоқдаки, коррупция ва жиноятчиликнинг илдизлари ҳар қандай жамиятда ҳам мавжуддир.

Коррупция нима ўзи? У қандай маънони англатади ва унинг замирида нима ётади?

"Коррупция" лотинча сўз бўлиб, "сотиб олиш", "ўз томонига оғдириш" деган луғавий маъноларни билдиради. Коррупциялаш дегани эса давлат ва сиёсий арбобларни, умуман, мансабдорларни сотиб олиш деганидир. Коррупция жинояти илдизини олис ўтмишдан излаш лозим.

Қадимги Римда эрадан олдинги V асрлардаёқ бу сўз ва жиноят тури маълум эди. Ўша пайтларда ҳам турли сиёсий гуруҳлар амалдорларни (император, магистрант, консул, цензор кабиларни) ўз манфаат ва мақсадлари йўлида сотиб олардилар. Византия давлатида ҳам (V-XV асрлар) коррупция жуда кучли бўлган. Айниқса, "Мовийлар" ва "Яшиллар" номли партиялар ҳокимият учун курашда сенатор ва маслаҳатчиларни ўз томонига оғдириб олар ва шу йўл билан сайловларда ғалаба қозонишга интилишарди.

И. Каримов "Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари" асарида таъкидлаганидек, "ҳар бир давлат тарихида янги ижтимоий сифат ҳолатига ўтиш, афсуски, коррупция ва жиноятчилик каби жирканч ҳодиса билан бирга юз беради. Шу билан бирга жиноятчиликнинг ўсиши нафақат ислоҳотлар йўлига жиддий тўсиқ, балки ўтиш даврида белгиланган мақсадларга эришишга ҳам бевосита таҳдид туғдиради".

Мамлакатимиз ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари томонидан уюшган жиноятчиликнинг ҳар қандай кўринишларига қарши зарба берилмоқда ва коррупцияга қарши жиддий кураш олиб борилмоқда. Бироқ бу борадаги курашни бир сония ҳам тўхтатмаслик ва хотиржамликка берилмаслик керак. Энг аввало, жиноятчилик ва коррупцияга "доялик" қиладиган муҳитни тозалаш, соғломлаштириш керак. Бунинг учун эса қуйидаги вазифаларни амалга ошириш лозим:

- ➔ наркотик моддалар билан савдо қилишни ва уларни ишлаб чиқаришни буткул тақиқлаш ва тугатиш;
- ➔ ҳар қандай қурол-яроғни махфий ёки ошкора киритилиши ва сотилишига йўл қўймаслик;
- ➔ махфий ёхуд очиқ кўринишдаги диний маҳдудлик ва экстремизмга зарба бериш;
- ➔ маҳаллийчилик ва ошна-оғайнигарчиликка йўл қўймаслик;
- ➔ яширин иқтисодиётга зарба бериш, сунъий танқисликни вужудга келтиришнинг олдини олиш;
- ➔ қонун устиворлигини таъминлаш;
- ➔ раҳбар ходимлар тайёрлаш, қайта тайёрлаш, уларнинг касбий ва ахлоқий фазилатларини янада ривожлантириш, энг муҳими, ҳалолу пок, виждонли, ватанпарвар фарзандларни вояга етказиш.

Коррупция жамият танасидаги зарарли ўсимтага ўхшайди. Уни тезда олиб ташлаш керак, акс ҳолда у бутун танани ҳалок қилади. Коррупциянинг илдиз отгани, шохлаб кетгани, айниқса, ёмондир. Унда давлат хизматчилари жиноий унсурлар билан бир бўлиб қўшилиб кетадилар. Айниқса, суд, прокуратура, милиция каби ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари вакилларининг коррупция ва жиноятчиликка аралашиши энг ёмон ҳолдир. Бу ғоят салбий оқибатларга олиб келиши, жамият тинчлиги ва хавфсизлигини буткул издан чиқариб юбориши мумкин. Энг ачинарлиси, бундай шароитда кишилар, элу юрт адолат тантанасига ишонмай қолади.

"Коррупция вужудга келиб, энг аввало, уюшган жиноий тузилмаларга мададкор бўлиш ва тўғридан-тўғри ёрдам бериш учун давлат хизматининг имкониятларидан фойдаланади, — деб ёзади Президентимиз И. Каримов. — Бу эса жиноятчилик ва коррупция жамиятга келтирадиган салбий оқибатлар туфайли жамият хавфсизлиги ва барқарорлигига тўғридан-тўғри таҳдиддир".

Такрор бўлса-да, шуни айтиш зарурки, коррупция, умуман, жиноятчиликка қарши кураш фақатгина ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари вазифаси эмас. Келажагимиз ва осойишта ҳаётимиз хавфсизлигига таҳдид солувчи бу каби иллатларга қарши жамиятимизнинг ҳар бир аъзоси огоҳлик ва фидойилик билан қарши турмоғи, атрофда рўй бераётган адолатсизлик ва жиноятларга қарши курашмоғи лозим. Ана шунда адолатли фуқаролик жамияти қуриш йўлидаги ҳаракатларимиз ўз мевасини беради.

Иномжон АМИНОВ,
ФарДУ Ҳуқуқшунослик факультети талабаси

Дараклар

Ироқда вазият қалтислашмоқда

БМТнинг Бағдоддаги ваколатхонаси олдида яна портлаш рўй берди. Хабарларга қараганда, бунинг оқибатида икки киши— полициячи ва машинани портлатиб юборган камикадзе ҳалок бўлган, 20 га яқин киши жароҳат олган. Бу сўнгги бир ой ичида амалга оширилган иккинчи қўпорувчиликдир.

Кузатувчилар айни вақтда Ироқдаги вазият яна қалтислашаётганини айтишмоқда. АР хабарида билдирилишича, Бағдоддан 20 км масофада жойлашган қамоқхона номаълум кишилар томонидан миномётда ўққа тутилган. Ҳужум натижасида икки киши вафот этган ва 13 нафар киши жароҳат олган.

Бош вазирлар диққат марказида — Ироқ

Берлинда Буюк Британия Бош вазири Тони Блэр, Франция раҳбари Жак Ширак ҳамда Германия канцлери Герхард Шрёдер иштирокида бўлиб ўтган учрашувда Ироқдаги аҳвол ва АҚШ томонидан шу масалада тайёрланган резолюция муҳокама этилди. Бироқ ҳукумат етакчилари бу борада деярли бирор келишувга эришолмадилар.

Лондонда Тони Блэр Испания Бош вазири Хосе Мариа Аснарни қабул қилди ва Ироқ муҳокамасини давом эттирди. Бош вазирлар бир-бирлари билан тил топиша олишди. Кўпчиликка маълумки, Испания кўп масалаларда АҚШ ва Буюк Британиянинг яқин иттифоқчиси саналади.

Исроил бетон девор қурилишини тўхтатмайди

Ариэль Шарон Исроил ҳукумати мажлисида Фаластин чегарасида бетон девор қурилиши давом эттирилиши ва бу тадбир хавфсизликни сақлашда қўл келишини таъкидлаб ўтди. Дунёнинг аксарият давлатлари, хусусан, АҚШ ҳам чегара девори қурилишига қарши чиқмоқда.

Кузатувчилар фикрича, Фаластиннинг айрим ҳудудлари чегаранинг Исроилга тегишли қисмида қолиб кетмоқда. Шу боис ҳам Фаластин раҳбарияти Исроил томонига вазиятни холис ўрганиш учун халқаро кузатувчилар таклиф этиш зарурлигини билдирган. Бироқ ҳозирча Исроил раҳбарияти четдан мутахассислар келишига рўйхушлик бермаяпти.

Ҳотамтой Билл Гейтц

Жаҳоннинг энг давлатманд кишиларидан бири Билл Гейтц безгак касалига қарши курашувчи жамғармага 168 миллион доллар маблағ ажратди. Бу маблағ асосан Африкадаги қашшоқ мамлакатларда соғлиқни сақлаш соҳасини ривожлантириш ва безгак хасталигига қарши фаол кураш олиб бориш учун сарфланиши кўзда тутилган.

Б. Гейтц мавжуд аҳвол билан танишиш мақсадида бир неча кун давомида Африка мамлакатларида бўлди ва ёрдамга муҳтож кишиларга кўмак берди.

Дунё ОИТСга қарши

Нью-Йоркда БМТ Бош Ассамблеясининг ОИТС (СПИД)га қарши кураш масаласига бағишланган сессияси бўлиб ўтди. Айни шу мавзудаги сўнгги машварат бундан икки йил аввал ўтказилганди. Сессия ишида Бош котиб Кофи Аннан шу икки йил давомида амалга оширилган тадбирлар ҳақида гапирди ва дунё давлатларини ОИТСга қарши курашда бирдамликка чақирди.

Анжуманда бу борада Африка қитъасидаги аҳвол ғоят ачинарли экани билдирилди. Маълумотларга қараганда, ВИЧ вируси билан заҳарланганлар ушбу минтақада 28,5 минг кишини, касалликдан вафот этганлар эса 15 миллион кишини ташкил этмоқда.

Тўфондан кўрилган зарар —1 млрд. доллар

Атлантика океанидан шарқий штатлар орқали АҚШга кириб келган "Изабель" тўфони ҳукуматга қимматга тушмоқда. Нью-Йорк тадқиқотчиларининг илк ҳисоб-китобларига қараганда, табиий офатдан кўрилган зарар ҳозирданоқ 1 миллиард долларни ташкил этмоқда.

Тўфонда ҳалок бўлганлар сони 31 кишига етган. Виржиния штати "Изабел"дан энг кўп азият кўрди: табиий офат пайтида 16 нафар виржиниялик ҳаёт билан видолашди.

Интернет хабарлари асосида
Абдул СОБИР
тайёрлади

Тафсилот

"НЬЮ-ЙОРК ТАЙМС" ИНҚИРОЗИ

У ҚАНДАЙ ЮЗ БЕРДИ?

АҚШга қилган сафаримиз чоғида "Нью-Йорк таймс" инқирози ҳақидаги турли хил миш-мишлар ҳали тинганича йўқ эди. Америка матбуоти фаолиятида йилнинг энг шов-шувли воқеасига айланган бу инқироз долзарб мавзу сифатида журналистлар ўртасида кенг муҳокама қилинарди.

Ўзбек ўқувчилари бу ҳақида бир неча ой аввал оммавий ахборот воситалари орқали хабардор бўлган эдилар. Бу воқеанинг қандай натижа билан тугаганлиги ва унинг АҚШ матбуотига кўрсатган таъсири ҳақидаги маълумотлар ҳам, ўйлаймизки, уларни бефарқ қолдирмайди.

Американинг "Нью-Йорк таймс"дек кўзга кўринган энг катта, обрўли газетасини инқироз деб аталмиш жар ёқасига олиб келган шахс шу газетанинг мухбири Жейсон Блейк эди. У кўп йиллардан бери газетада фаолият кўрсатар, ўзини қалами ўткир, истеъдодли журналист сифатида намоён қилган эди. Ҳатто у Америка журналистларининг Пулицер мукофотини олишга сазовор бўлганди. Шунинг учун дастлаб жамоатчилик Жейсоннинг ёзган мақолаларида нотўғри маълумотлар берилганига шубҳа билан қаради. Чунки у доим фактларга асосланиб қизиқарли мақолалар ёзар ва улар жуда ишонарли чиқарди. Нотўғри маълумотлар эса бир эмас, бир неча мақолада такрорланганди. Газета муҳаррирлари дастлабки нотўғри ахборотини илғаб, уни огоҳлантиришган эди.

Қолаверса, у "Нью-Йорк таймс"дай обрўли газетада ишларди. Одамлар эса "Нью-Йорк таймс"да бошқа газета ва журналларга қараганда ҳам тўғри ахборот берилишига жуда ишонардилар. Жейсон нотўғри ахборот бериш мумкин эмаслигини билган ҳолда бунга журъат қилди. Унинг аввалги хатоси яна бир неча мақоласида такрорлангани аниқланди.

Шу йилнинг 11 майида "Нью-Йорк таймс" газетасида Жейсон Блейк мақолаларига бағишланган 4 саҳифадан иборат мақола эълон қилинди. Унда мухбирнинг нотўғри маълумотлари асосли далиллар билан очиб ташланганди. Жейсон ўзининг хатоларини охир-оқибатда тан олди ва истеъфо берди. У билан биргаликда икки муҳаррир ҳам истеъфога чиқди.

Биз "Нью-Йорк таймс" газетаси таҳририятида бўлганимизда "Халқаро янгиликлар" бўлимининг бошлиғи Энлисон Смис бу инқирозга изоҳ бериб шундай деди:

— Бу воқеа журналистлар орасида жуда катта шов-шувга сабаб бўлди. Ҳатто газетада журналистларга нисбатан ҳеч қандай назорат йўқ, деган қарашлар ҳам пайдо бўлди. Албатта, бу газеталар обрўси учун жуда нохуш воқеа эди. Чунки биттагина шу ҳодисанинг ўзи газета фаолиятига ёмон таъсир қилиши, ўқувчиларнинг ишончи бой берилишига сабаб бўлиши мумкин эди. Шукрки, бундай бўлмади. Биз тез ўз хатоларимизни тўғриладик. Жейсон ишдан кетди. Бу воқеа газетадаги бошқа журналистлар учун катта сабоқ бўлди.

Газета-ку инқирозни тинчгина бартараф этиб, ўз мавқеини илгаригидай сақлаб қолди. Бунга сабаб, балки адолатнинг қарор топиши — Жейсон Блейкнинг ишдан кетишидир. Нима бўлганда ҳам, газета ҳар куни одатдагидай тиражда муштарийлари қўлига етиб боряпти. Аммо бу нохуш воқеага бўлган муносабат журналистнинг касбий одобига зид иш сифатида Америка ОАВ кун тартибидан тушганича йўқ.

Биз гуруҳимиз билан қайси бир оммавий ахборот воситасига бормайлик, айтайлик, у "АВС" телекомпанияси бўладими ёки "Бостон глоб" газетаси ёхуд ҳудудий газета таҳририятлари бўладими, албатта, жорий йилда бўлган ана шу мавзуга, шов-шувли мавзуга тўхталишга тўғри келди. Умуман олганда, "Нью-Йорк таймс" газетасининг инқирозини бошқа газеталар, оммавий ахборот воситалари, қолаверса, журналистлар қандай баҳолаши биз учун ҳам қизиқ эди. Журналистларнинг фаолиятини белгиловчи Ахлоқ Кодексига амал қилмаслик, плагиатлик билан боғлиқ бундай нохуш ҳодисалар Америка журналистикасида кам бўлса-да учраб туради. Бу эса ўз навбатида журналистнинг жамият олдидаги мавқеига путур етказмасдан қолмайди. Шу боис онда-сонда учрайдиган бундай ҳолатлар АҚШ журналистлари ўртасида кенг муҳокама қилинади. Ҳатто "Нью-Йорк таймс" инқирози билан боғлиқ маърузалар бизнинг сафар дастурларимиздан ўрин олганлиги ҳам бу мавзунинг чиндан ҳам долзарб эканлигини кўрсатади.

Нордистерн университетининг журналистика мактабида ўтказилган семинар-маърузалардан бири айнан шу мавзуга қаратилди. Унда мазкур журналистика мактабининг директори Стив Бургард "Нью-Йорк таймс" инқирозининг туб сабабини изоҳлар экан, шундай деди:

— Агар Америка журналистикасига назар ташлайдиган бўлсак, у нотўғри ахборот беришдан, плагиатлик, яъни фикр ўғирлашдан кўп азият чекди. Бироқ бу ҳамма журналистлар Ахлоқ Кодексига зид ҳаракат қилади, деган хулосани бермаслиги керак. Баъзи журналистлар ўзининг ёзганини бошқаларникидан ўзгачароқ, яхшироқ кўринишига ҳаракат қиладилар ва хатога йўл қўядилар. Жейсон Блейк ҳам ана шундайлар сирасига киради. У газетхонлар эътиборини тортадиган, шов-шувли мақолаларни ёзишга зўр берган. Энг муҳим мезон — ҳаққонийлик эса четда қолган. Нотўғри ахборот бериш, плагиатлик ҳолатлари "Нью-Йорк таймс"гача ҳам бўлган. Масалан, "Янги Республика" журнали ҳам ана шундай инқирозни бошдан кечирган. У "Нью-Йорк таймс"дан ҳам кўпроқ шов-шувга сабаб бўлганди. Ёш, ўсувчан журналист Стивен Глос бошқаларнинг мақолаларини ўзлаштирган. Шунингдек, у ёритган мавзуларнинг манбалари реал ҳаётда бўлмаганди. У кейинчалик мен қўштирноқдаги одамларнинг гапларини тўқиб чиқарганман, дея тан олди. Унинг бу кирдикорини "Фортуна" журнали битта мақоласига қизиқиши орқали билиб қолади. Пулицер мукофотини олган репортёрнинг 8 ёшли бола героин истеъмол қилганлиги ҳақидаги мақоласи суриштирилганда, бундай бола умуман бўлмаганлиги аниқланди. Хулоса қилиб айтганда, "Нью-Йорк таймс"нинг инқирозига сабаб, биринчидан, журналистга ҳаддан ортиқ ишонувчанлик бўлса, иккинчидан, газетада мухбирлар, яъни репортёрлар билан муҳаррирларнинг бир-биридан узоқлигидир.

Бошқа оммавий ахборот воситаларида ахборотнинг ҳаққонийлиги қай тарзда аниқланишига қизиқдик. Бу ҳақда "АВС" телекомпанияси "Янгиликлар" дастурининг репортёри ва бошловчиси Питер Жейлинг шундай дейди:

— "Нью-Йорк таймс" инқирози бизнинг фаолиятимизга унчалик таъсир қилгани йўқ. Фақат бу шов-шувли воқеа жамоатчилик эътиборини ўзига тортди. Назаримда, у ҳақда керагидан ортиқ гапирилаяпти. Бизнинг фаолитимизда ҳаққонийлик, аниқлик энг асосий тамойил ҳисобланади. "Янгиликлар"-да кетадиган бир ярим минутлик ахборотнинг тўғрилиги камида иккита манбадан текширилади. Агар ахборотни берган репортёрнинг ахборотнинг тўғрилигига нисбатан озгина бўлса ҳам иккиланишини сезиб қолсак, ўша ахборотни олишни бошқа репортёрга топширамиз. Биринчи репортёрдан эса ахборот олмаймиз. У эса шундан хулоса қилади.

Гарчанд Питер Жейлинг бу борада ўз фикрларини айтган бўлса-да, буни бутун Америка оммавий ахборот воситаларига тааллуқли, деб айтолмаймиз. Чунки ҳар бир нашр — газета ёки журнал, радио, телевидение агар асосий фаолият мезонини белгиловчи Ахлоқ Кодексига амал қилганида эди, бундай ҳолатлар умуман бўлмасмиди?!

Нима бўлганда ҳам, американиклар журналистларга ишонадилар. Шунга қарамай, "Нью-Йорк таймс" инқирозига ўхшаган воқеалардан журналистларнинг хавотирга тушиши оз бўлса-да, уларнинг жамият олдидаги, халқ олдидаги вазифаларига нисбатан масъулиятни кучайтириш аниқ.

Назира ҚУРБОН қизи,
журналист

ИНСОН НЕГА ЖИНОЯТГА ҚЎЛ УРАДИ?

Ҳаёт доим қувончу шодликдан иборат бўлмагани каби жамиятда ҳам некбин кишилар билан бирга ёмон хулқли жиноятчи кимсалар учраб туради. Хўш, нега инсон жиноят содир этади? Жамиятда соғлом тарбия топаётган шахс қандай қилиб жиноятчига айланади? Бу мавзудаги баҳсу мунозара, эҳтимолки, инсоният пайдо бўлганидан, ақлини таниган вақтдан буён давом этаётган бўлса керак. Ва бу, аниққи, бугун ҳам, эртага ҳам давом этади.

Барчамиз — бир ота-онанинг фарзандимиз. Инсон боласи ҳеч қачон онадан ёмон бўлиб туғилмайди. Ҳатто типратикан ҳам тикансиз туғилар экан. Демак, инсоннинг виждонли, ор-номусли бўлиб камол топишида муҳитнинг ўрни катта.

Франциялик антрополог олим Брока жиноятчиларнинг бош чаноғи ва миясининг тузилишида қонунга амал қилувчи аҳолиникидан фарқ қилувчи хусусиятлар бор, деб фикр билдирган эди. Италиялик криминология тадқиқотчиси Чезаре Ломбозо ҳам: "Баъзи одамлар жиноий майллар билан туғиладилар ва улар ибтидоий инсонлар типига мансуб бўладилар", деган хулосага келади. Унинг фикрича, жиноятчи кимсаларни бош чаноғи шаклига қараб аниқлаш мумкин. Бироқ америкалик мутахассис Ричард Дайгдейл тадқиқотлари француз ва итальян олимларининг фикрларини инкор этувчи хулосаларни келтириб чиқарди. Дайгдейл 1200 аъзосидан 140 нафари жиноятчи бўлиб "етишиб чиққан" Дюклар шажарасини Америкада машҳур бўлган руҳоний Эдварс авлодлари билан солиштириб ўрганиб чиқди. Муқояса усули, муаллиф фикрича, оилалардаги генетик белгилардан келиб чиқувчи тафовутларни кўрсатиб бериши керак эди. Бироқ жиноятнинг ирсият орқали ўтиши тўғрисидаги назария исботланмади. Чунки Эдварслар оиласида ҳам судланганлар етарлича эди. Яъни бунда муҳитнинг таъсири кучлироқ экани аён бўлди.

Лекин жамиятда ёвузлик ёхуд жиноятчиликнинг илдиз отишида бош айбни муҳит "елкаси"га ағдариш ҳам тўғри эмас. Боисики, Тангри таоло одамзотни яратиб, қалб ва онг (ақл) неъмати билан сарафроз этган. Орамизда ўзини ҳамиша ҳақ деб ҳисоблайдиган тоифа учраб туради. Улар бошқалар каби ҳалол яшашни хоҳлашлари, бироқ бунга муҳит йўл бермай, тубанликка бошлашини айтишади. Агар инсон ҳаётда қалб амрига қулоқ тутиб, ҳар бир амалини ақл тарозисида ўлчаб юрса, ҳар қандай ёмон муҳитда ҳам хуш хулқи, гавҳар имонини сақлаб қола билади. Ахир, ўғрининг боласи ҳар доим ҳам ўғри бўлавермайди-ку!

Умуман, инсон умрининг ҳар сонияси унинг хулқ-атворидаги ўзгаришлар билан боғлиқ. Шу боис ҳам тарихий ривожланиш жараёнида табиий равишда хулқ-атворни тартибга солувчи, назорат қилувчи восита ва омиллар шакллана боради. Маълумки, ташқи таъсир воситалари ахлоқ-одобда янги белгилар ҳосил қилади ва бунинг натижасида инсон хулқ-атворида ижобий ёхуд салбий белгилар зоҳир бўлади. Ана шу жараёнда янги таркиб топаётган хулқий меъёрлар, белгиларнинг сараги саракка, пучаги пучакка чиқарилади. Бу эса шахс хулқини назоратга солувчи воситалар орқали амалга оширилади. Хулқ-атворни тартибга солувчи воситалар сирасида қуйидагиларни санаб ўтиш мумкин.

Биринчиси — асрлар давомида тўхтовсиз қўлланиши натижасида миллатнинг доимий ҳаёт тарзига айланган урф-одат, қадриятлар. Оддийгина мисол: онанинг ёш гўдагига алла айтиши билан бола қалбига хулқ-атворнинг дастлабки нишоналари жо бўла бошлайди.

Иккинчиси — инсоннинг ўзини қандай тутмоғи лозимлигини белгилаб берувчи ахлоқ-одоб қоидалари, меъёрлари. Мисол учун, катта ёшдаги кишиларга салом бериш, фарзанднинг отасидан олдинда юрмаслиги, бутун Ғарб аҳлини лол қолдирган "Каттага ҳурмат, кичикка иззат" қоидаси каби бир қанча одоб-ахлоқ меъёрлари мавжуд. Улар ҳеч қаерда ёзиб қўйилмаган бўлса-да, одамзотнинг ҳар бир қадами мана шу қоидалар тарозисида тортилиб боради.

Учинчиси — давлатнинг мажбурлов кучи билан ўрнатилган ва бажарилиш таъминланадиган, жамиятдаги ижтимоий муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқ меъёрлари (нормалари). Ҳуқуқ меъёрлари ўз ичига қонун, қарор ва бошқа қонуности норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни олади. Адолат, инсонийлик, тенглик каби умуминсоний тамойиллар асосида тузилган бу ҳужжатлар инсон, жамият ва давлат ўртасидаги муносабатларни тартибга солади.

Тўртинчиси — инсониятнинг бой маънавий мероси, аллома, олимларнинг кўп асрлардан бери сақлаб келинаётган бебаҳо рисолалари, қўлёзма асарлари ҳамда ёзувчи, шоирларнинг эзгуликка чорловчи ижод намуналари. Бу манба инсон учун, ҳар биримиз учун хулқ-атвор кўзгуси вазифасини бажармоғи лозим. Бироқ минг афсуслар бўлсинки, ҳозирга даврда одамлар бу ноёб хазинага беэътибор муносабатда бўлмоқдалар.

Шерзод ОХУНБОЕВ,
ФарДУ талабаси

Сийрат

ИЗТИРОБ СУРАТЛАРИ

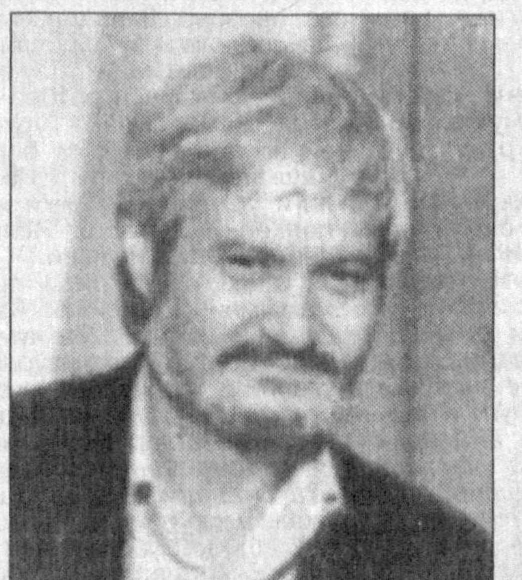

Бадиий ижоднинг моҳиятини ижодкорнинг шахсиятидан қидирган маъқуллдир. Негаки, ҳар қандай ижодкор ҳамиша ўз шахсияти доирасида ва унинг даражасида мавжуд бўлади. Одамзот ўз вужудидан баланд сакрай олмаганидек, ижод жараёни ва унинг натижасида ҳам шахсликнинг қирралари намоён бўлади. Рауф Парфи шеърларига синчиклаб назар солинса, унинг шахсияти учун адоқсиз изтироб ва тийиқсиз норозилик хос эканлигини кўриш мумкин. У олтмишинчи йилларнинг аввалида яратилган илк шеърларидан бирида бежизга: "*Унда кезар мангу изтироб*", деб ёзмаган. Шоирнинг "*Тугатиб бўлмас ҳеч бу дардни ичиб, Ёрилган ярадан чечаклар ўсди*" ёки "*Ҳеч тузалмас яра у Сўздир, ахир*" тарзидаги иқрори изтироб чекишга сабабларнинг таги мўл, заҳираси адоқсиз эканини кўрсатиб туради. Қувончдан шеър туғилмайди. Ҳар қандай асл шеърнинг дояси – дард, ғам. Р. Парфи дунёнинг мунгларидан, одамларнинг нокомиллигидан, майда манфаатларнинг катта дунёни бошқараётганидан, дунё бечоранинг эса ёлғиз ва ҳимоясизлигидан изтиробга тушади. Шу маънода, Рауф Парфи шеърлари изтироб суратларидир.

Айни вақтда, шоир норози ҳам. Аввало, ўзидан. Негаки, у ўзи истаганидай нуқсонсиз эмас, эзгуликлар қилгиси келади, аммо имконсиз. Олам тартиботларидан мазмун талаб этади, ўз ҳаётига эса керагидай мазмун беролмайди. Рауф Парфи — барча катта истеъдодлар сингари максималист. Унинг шоирлар ҳақидаги "*Ярим дунё унга керакмас фақат, Бутун Коинотни забт этмаги шарт*", йўсинидаги иқрори шахсиятининг шу жиҳатини кўрсатади. Шоир оламни бирорта камчиликсиз кўргиси келади. Атрофдаги чиркинлик, дунёнинг бир дунё кирликка тўлалиги, қирғинлар, зўравонлик, адолатсизлик, зулм шоирни мувозанатдан чиқаради. Шоирнинг безовта руҳи ана шу ҳолатлардан изтиробга тушади, ундан норози бўлади. Р. Парфи шеъриятидаги мурosaсизликнинг илдизи, бизнингча, шу ерда. Унинг "*Агар юрак ютиб қилсам ошкор, Сўзларим зулмга отилган ўқдир*", тарзидаги қаноати шоир шахсиятининг ҳам, ижодининг ҳам моҳиятини акс эттиради, дейиш мумкин. У қандайдир тизимга, бирорта тузумга эмас, умуман, дунёнинг кирлигига, йўқ жойда бор деб даъво қилинаётган бахтга муxолифатда туради. Инсон кўнглидаги нопокликларга қарши боришга уринади.

Рауф Парфи ижодига хос ғоят муҳим жиҳат шундаки, у шеърларида борлиқ ва ундаги одамларни эмас, алоҳида инсон ва унинг ички оламини тасвирлашга интилади. У ўзини танимоққа уринаётган, ўзлигини топишга интилаётган кишилар руҳиятини чизади. У оламни жўн тушунгиси, изоҳлагиси, тасвирлагиси келмайди. Шоир — ҳаёт ҳақиқатларини кўрсатишдан кўра, кўнгил ҳақиқатларини, руҳият чинликларини ифодалашга мойил. Ҳеч ким кўрмаган ҳолатни ҳеч кимга ўхшамайдиган тарзда кўрсатиш унинг қисмати. Шу боис шоир суюкли қизнинг қора кўзларидаги ифодани "*Қора ёрқинликда шивирлар оят...*", дея суратлайди. Руҳга зуғум ўтказилишини эса "*Балким, тошлоқларда қон ютган лола, Йўқ, ҳавоси сўриб олинган ҳаво...*" тарзида ифода этади. Лола шунчаки эмас, "*тошлоқларда қон ютган*"идан қизил. Иложсиз ҳолат ҳам шунчаки имконнинг йўқлиги эмас, балки "*...Ҳавоси сўриб олинган ҳаво...*"-дир. Бу хил тасвир ўқувчини сўзлар устида ишлашга ундайди. Рауф Парфи шеърларини қулоқ орқали қабул қилиш, яъни эшитибгина қўя қолиш кифоя эмас. Унинг битганлари устида қайта-қайта ўйлаш, фикр ва туйғунинг илдизи қаерга бориб тақалиши хусусида мушоҳада юритиш лозим бўлади.

Р. Парфи ижодида ҳамиша ижтимоийликдан қочишга уринади. Чунки у — табиатан одамови, жамоатчи эмас. Катта давраларни хуш кўрмайди, талотўпли издиҳомларга ўзини урмайди. Лекин у доимо ўз-ўзидан кескин ижтимоий хулосаларга бориб қолаверади. Чунки унинг шеърларидаги ҳиссиётлу ўйлар чиндир. Чин фикр, асл туйғу эса ҳамиша ижтимоий моҳиятга эгадир. Буни шоирнинг "*Ҳар ким ўз қалбига ўзидир Ҳоқон*" тарзидаги холис мисрасида ҳам, "Оғриқ" шеъридаги шоир ижодий кредосини акс эттирувчи:

Шовулла, гуркира, ҳаёт нафаси.
Руҳга иймон бергил, эй қодир Ҳаёт...
Юрак деб аталган оғриқ, бу – нажот,
Кўкрак қафасимиз – нажот қалъаси –

сатрларида ҳам яққол кўриш мумкин. Шоир инсон нажотни ташқаридан эмас, ўзидан, юрагидан қидириши лозим эканини шу йўсин акс эттиради. Асл юрак, албатта, "оғриқ"ли. Киши юраги буюрганидай яшаса, эзгулик тантана қилиши табиий. Чунки кўнгилдан Аллоҳ жой олади. Шоир ўзликни асраш Ҳақиқатга олиб борадиган йўл эканини ишонч билан ифода этади. Р. Парфи шеърнинг умри шоир умридан узоқ бўлиши керак, деб ҳисоблагани боис "*Даврлар қаърида инграйдир башар, Айтадир: "Шоир йўқ, шеърият яшар!*" мисралари унинг ижодий маснадини ифодалайди.

Рауф Парфи сўзни ўта нозик ҳис қилади. Унинг ижодида маромига етмайроқ қолган фикр бўлиши мумкин. Лекин ўрнига тушмаган, етарлича пишитилмаган бирорта сўз бўлмайди. Шоир сўзларни чертиб-чертиб танлайди, уларнинг фақат семантик жиҳатига эмас, акустик томонига ҳам эътибор қилади. Шу боис Р. Парфи шеърларидаги мисралар созланган дуторнинг торидай таранг, жарангдор бўлади.

Унинг ижодида салқиб, бўшашиб турган бирор шеърий қаторни учратиш мумкин эмас. Сўзнинг имкониятларини яхши биладиган шоир сўзни ўйнатади, уни олмосдай ярқиратиб порлатиб юборади ва исталган фикру ҳиссиётнинг ифодасига хизмат қилдира олади. Шоир сўзни аямайди. Уни энг сўнгги тасвир имкониятигача ишлатади. Бир маънони ифодалаш учун бир неча сўзни қўлламайди, аксинча, бир сўз билан бир неча маъно билдиради. Унинг "*томчилар томчилар...*" ёки "*кеча кечар...*" тарзидаги фавқулодда ифодалари шу хусусиятлари билан шеърхон кўнглини забт этади. У "*Томчилар томчилар сочимга*", деб ёзар экан, ёмғирнинг ёғиши ҳақида хабар берибгина қўймайди. Балки бир қаторда уч бора қайтарилган "*ч*" товуши ёрдамида ёмғирнинг чакиллаб томишини кўрсатиб ҳам беради. "Ёшлик. Зангор фасл..." деб бошланувчи машҳур шеърида эса ёзади:

Ёшлик. Зангор фасл. Кечди. Сарғарди.
Тўкилди у. Шафқат билмас баргрезон.
Қора совуқларга отиб юборди.
Шамоллар пойида синади хазон.

Шоир атай ҳар бир сўзни бир гапга айлантиради. Бундай телеграф усули сўзнинг залворини орттиради. Ёки "сарғарди" сўзини "сарғайди" тарзида тўғри қўллаганда, оҳанг мулойимлашган, мисралар замиридан келиб чиқадиган фожеий маъно салмоғини йўқотган бўларди. Негаки, сарғайган эмас, балки "сарғар"ган япроқнинг синиши оғриқлироқ кечади. Эришиладиган бадиий самара кўпроқ бўлади. Р. Парфининг турли шеърларидан олинган "*Сўз менинг кўксимга санчилар, ҳайҳот!..*", "*...Менда мажол йўқдир, менда бир сўз йўқ*", "*Завқларга тўлар у, бир сўзни излар...*", "*Лойиқманми Сўзга, билмадим, нетай?*", "*Сочилган соч каби сўзимни айтдим*", "*Қаламдан ўч олдинг, Сўзини ўйдинг*", "*Бир сўз қолди менда, хайр энди*" каби ифодалар СЎЗнинг унга қанчалик эътиборли эканини кўрсатади.

Рауф Парфининг аксар шеърлари — жумбоқсимон. Унда жўн ифода, осон тасвир деярли учрамайди. Шоирнинг "*Креслога ташлаб қўйдим ўзимни*", "*Кўкларга чўкмоқдаман*", "*Қайта ўлиш учун қайта тирилдим*", "*Дарёга лим тўлиб жасадим оқар*", "*Қайга олиб бориб кўмайин, айтгил, Юрагимнинг жасадини кўтариб*" сингари фавқулодда ташбеҳлари ўқувчиларни айнан сирли тарзда ифодаланганлари билан ўзига тортади. Бу ифодалар — эринчоқ ўйли, фикри танбал, на ўзининг ва на ўзганинг руҳиятини тафтиш қилишга хоҳиши бўлганлар учун англанарсиз. Лекин ўз туйғуларини текшира оладиган, жонли фикрлайдиган, хаёлот парвози баланд одамларга муаллифнинг ўю туйғулари англашимли, юқимли. "*Креслога ташлаб қўйдим ўзимни*", дейилганда ўзлиги йўқ қиёфасиз кишининг кийимларини ҳам, танасини ҳам тушуниш мумкин. Чин санъат асари ҳеч қачон ҳаммага бирдай тушунарли бўлмайди. Бир қатламли битикнинг бадииятга унчалик алоқаси йўқ. Санъат ҳамиша сирдир. Маҳоратли санъаткор тасвир пардасининг бир учинигина кўтариб қўйиб, ўқувчини парданинг нарёғидаги нарсаларни кўришга қизиқтиради. Рауф Парфи ана шундай маҳорат эгасидир.

Чин шоир эзгулик манзили сари ёлғиз кетиб бораётган йўловчидир. Йўл — машаққатли, манзил — олис, сафар — ҳоритувчи. Руҳ бардам бўлсагина, сафар қийинчиликларини бартараф этиш мумкин. Рауф Парфининг ўзи айтганидай: "*Адашган йўлчини йўллагил, эй Сўз!*"

Қозоқбой ЙЎЛДОШЕВ

Робита

АВСТРИЯЛИКЛАР ЎЗБЕКИСТОНДА ИЖОД ҚИЛИШЯПТИ

Унга ЎзБАТ ҳомийлик қилди

Британиш-Американ Тобако Ўзбекистон қўшма корхонаси маданий-маърифий ва санъат соҳасида бир қанча дастур ва лойиҳалар асосида иш юритаётганидан кўпчилик хабардор бўлса керак. У жорий йилда Ўзбекистон Бадиий академияси билан ҳамкорликда тузилган ва ҳозир амалда бўлган "Ягона фазо — Единое пространство" лойиҳасини амалга оширмоқда. Бу лойиҳа Ўзбекистон рассомларини австриялик санъат усталари билан том маънода бирлаштирди, десак тўғри бўлади. Ана шу лойиҳага мувофиқ жорий йилнинг 7 сентябридан 5 нафар таниқли австриялик рассомлар Самарқанд, Бухоро, Навоий, Ғиждувон, Жиззах шаҳар ва туманларида бўлиб, кўрган-кечирганларини расмга солишди.

Уларга Алишер Алиқулов, Валерий Енин, Искра Шин, Марат Содиқов каби ўзбекистонлик рассомлар ҳамроҳлик қилишди. Агар улар ҳамкорликда асарлар ижод қилишди, десак тўғрироқ бўлади.

Бадиий академиянинг кўргазмалар залида ана шу асарларнинг кўргазмаси бўлиб ўтди. Шарқ ва Ғарб рассомчилик услуби ўзаро уйғунлашган бу санъат асарлари томошабинларда ўзига хос қизиқиш уйғотди.

Шоназар ИБРОҲИМОВ олган суратлар

ШИОРИМИЗ — ЖАНГОВАРЛИК

(Бошланиши 1-бетда)

— Сиз миллий армиямизда айни кунларда олиб борилаётган ислоҳотлар негизи, асл моҳиятини нималарда кўрасиз?

— Тинчлигимиз ва осойишта ҳаётимизнинг мустаҳкам кафолати бўлган миллий армиямизда олиб борилаётган ислоҳотлар туб негизи ва унинг моҳияти ҳақида сўз юритганимизда, Юртбошимизнинг ҳар қандай жанговар вазифани адо этишга қодир, ихчам ва ҳаракатчан замонавий армияни шакллантириш, ҳарбий хизматни том маънодаги шон-шараф ишига айлантиришга қаратилган ғоялари ҳақида фикрлари ёдга тушади. Ҳозирги кунда мамлакат Қуролли Кучларида бўлаётганидек, Қоровул Қўшинларида ҳам мана шу вазифани тез ва оқилона ҳаётга татбиқ этиш учун бор имкониятлардан самарали фойдаланмоқдамиз.

— Демак, Сиз билдираётган фикрларни ҳаётга татбиқ этиш учун Қўшинлар шахсий таркиби орасида жанговар машқлардан ташқари маънавий-маърифий ишларни ҳам кучайтириш лозим экан-да?

— Жуда тўғри таъкидладингиз. Биз кейинги йилларда ҳақиқатдан ҳам шахсий таркибнинг интеллектуал салоҳиятини оширишга, уларни маърифатли, маънавий етук ва маданиятли ходимлар сифатида тарбиялашга алоҳида эътибор бераяпмиз.

Бунинг учун айни кунларда Қоровул Қўшинлари ҳарбий қисмлари шахсий таркиби ўртасида ҳуқуқий, маънавий, маърифий ва маданий ишларнинг барча кўринишларидан унумли фойдаланмоқдамиз.

Айниқса, бу борада тарбиянинг мана шу муҳим кўринишларини ўзида мужассамлаштирган ҳарбий қисмлар ўртасида ҳар йили ташкил этилаётган мусобақа ижобий самара бермоқда.

Бу мусобақа натижалари шуни кўрсатмоқдаки, қисмларимиз шахсий таркиби сафларида йилдан-йилга жанговар хизмат аълочилари, билим ва тажрибали, ўз касбини виждонан бажаришга мойил ҳақиқий ватанпарварлар кўпайиб бормоқда.

— Сиз қўмондонлик қилаётган Қоровул Қўшинлари тизимларида ислоҳотларни ҳаётга татбиқ этиш қандай кечмоқда?

— Юқорида Қуролли Кучлардаги ислоҳотлар негизи ва туб моҳияти ҳақида қисқа гапириб ўтган бўлсак-да, аммо бу борада амалга оширилаётган ишларимиз кўлами анча кенгдир.

Булардан бири сифатида шартнома асосида қабул қилинаётган номзодларни танлаш борасидаги ишимизни кўрсатиш мумкин. Маълумки, бундан буён миллий армиямиз таркибида асосан шартнома билан хизмат қилувчилар бўлишини назарда тутсак, бу ҳарбий хизматга номзодлар танлаш масаласининг нақадар муҳимлигини сезиш қийин эмас. Чунки келгуси миллий армиямиз сифат таркиби, келажаги мана шу ҳарбий хизматчиларга боғлиқдир.

— Қоровул Қўшинларидаги ҳарбий хизматнинг ўзига хос хусусиятлари нималарда деб ўйлайсиз?

— Юқоридаги фикрларимизда Қоровул Қўшинлари ҳарбийлари олдида турган хизмат вазифалари ҳақида қисқача гапириб ўтдик. Энди умуман биздаги хизматнинг бошқа ҳарбий тизимлардаги хизматдан бевосита фарқига келсак, уни бир сўз билан — жанговарликда дейишимиз мумкин. Бизнинг қўшинларимиз гарчи ҳозир тинч замонда бўлса-да, ўз хизмат вазифалари бўйича асосан маҳбусларни қўриқлаш ва уларни кузатиш билан шуғулланганликлари учун доимий равишда хизматни жанговар ҳолатда қурол билан ўтайдилар. Бу ҳолат ҳам бизнинг шахсий таркибимиздан доимий равишда сергак бўлиш билан бирга ўта эҳтиёткорлик ва руҳий тетикликни талаб қилади.

— Ҳарбий жамоада хизматнинг доимий равишда юқори даражада бўлиши ҳарбий хизматчилар, айниқса, офицерлар ўртасидаги ўзаро муносабатга кўпроқ боғлиққа ўхшайди.

— Дарҳақиқат, ҳарбий жамоаларнинг ўз олдиларига қўйилган хизмат вазифаларини шу кун талаблари даражасида олиб боришлари кўпроқ уларнинг ҳарбий низом талабларига қанчалик амал қилишларига боғлиқ. Ҳар бир ҳарбий хизматчи ҳарбий жамоанинг кичик аъзоси сифатида низом қоидаларига амал қилиб, олдига қўйилган вазифаларни виждонан уддалаши экан, бу, албатта, ютуққа олиб келади.

Қолаверса, ўзимизнинг ўзбекона миллий менталитетимиздан келиб чиқиб, ҳарбийлар орасидаги ўзаро ҳурмат ва интизомга қатъий амал қилиш муваффақият калитидир.

— Миллий армиямизнинг келажаги ҳақида қандай фикрдасиз?

— Мен бу саволга яқиндагина ўз ўқувчилари қўлига етиб борган Президентимиз И. А. Каримовнинг "Миллий Армиямиз — мустақиллигимизнинг, тинч ва осойишта ҳаётимизнинг мустаҳкам кафолатидир" китобида ёзган қуйидаги сўзлари билан жавоб берган бўлардим: "Менинг эзгу орзуим шуки, армиямиз халқимиз, миллатимизнинг минг йиллик давомида шаклланган асл қиёфасини, азалий қадриятлари ва хислатларини ўзида мужассам этсин, унинг сафларида хизмат қиладиган фарзандларимиз ўзи туғилиб ўсган, вояга етган, ота-боболаримизнинг хоки ётган муқаддас заминимизга бир умр садоқатли бўлсин".

Ибрат

ИЛҒОР ЖАМОА

Ҳарбий жамоамиз яқинда ўтказилган текширув натижалари бўйича яхши кўрсаткичга эришди. Бўлинмада жиноятлар, кўнгилсиз ҳодисаларга йўл қўйилмаётир.

Бу ютуқларимизнинг асосий сирларидан бири — ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари билан жуда яхши алоқа йўлга қўйилганлигида. Бухоро ҳарбий прокурори, адлия майори Равшан Раҳимов тез-тез ҳарбий жамоамизда бўлиб, аскарларнинг жанговар хизмат ва интизом масалалари муҳокама этиладиган йиғилишларда иштирок этади. Камчиликларни бартараф этиш юзасидан ёрдам кўрсатади.

Қаерда командир талабчан, ишбилармон бўлса, ўша ерда, албатта, ютуқлар кўпаяди. Бу борада ҳарбий жамоа сардори, майор Гулмурод Бобоевнинг хизмат фаолиятини мисол қилиб келтириш мумкин.

Вилоят, туман ҳокимлиги, прокуратураси ва бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари билан яқиндан алоқа ўрнатилган. Бундан ташқари, бизда спорт тадбирлари ҳам доимий ўтказилиб туради. Айниқса, аскарларимиз ўртасида ўзбекнинг севимли спорт тури — миллий курашга қизиқиш катта. Ўзимизнинг таниқли полвонларимиз ҳам бор. Шулардан шартнома асосида хизмат қилувчи кичик сержантлар Бахтиёр ва Баҳодир Хушвақтовлар туман, вилоят ва республика мусобақаларида фахрли ўринларни эгаллаб, жамоа шаънини муносиб ҳимоя қилиб келмоқдалар.

Гули ТОШЕВА

Ҳавас

ҲАРБИЙЙЛАР ОИЛАСИ

Зангиотада Файзиевлар хонадони кўпчиликка яхши таниш. Бу оилада бирйўла беш ака-ука ҳарбий етишиб чиққан. Катта прапоршик Эркин Файзиев шу оиланинг ўртанча фарзанди. У киши ҳарбий қисмлардан бирида 22 йилдан буён хизмат қилиб келмоқда. Ўзининг қаттиққўллиги, талабчанлиги, қолаверса, хизматга масъулиятлилиги билан ҳарбий қисмда ҳурмат-эҳтиром топган. У командирлик қилаётган ротада ҳарбий тартиб-интизом ўз ўрнида, ҳавас қилса арзигудай.

Ҳозирда бу ака-укалар ўз ҳаётларини ватан ҳимоясидек муқаддас, шарафли ва масъулиятли соҳага бағишлаб келяпти. Улар ўз соҳасининг нонини ҳалол топган ва эришган барча ютуқлари туфайли касбдошлари ҳамда аскарлар ҳурматини қозонди.

Яхши киши билан қилинган суҳбат ширин кечади. Биз билан бўлган самимий сўзлашуви баробарида Эркин ака ўзининг мазкур соҳага қандай қилиб меҳри тушганлигини баён этиб, шундай дейди:

— Ҳар бир инсонни ўз орзу-ҳаваслари йўлга бошлаб бораркан. Менда ҳам шундай бўлган. Акаларимнинг ҳарбийча кийинишларини ҳавас билан кузатардим. Баъзида яширинча кийиб ҳам кўрганман. Шу-шу мақсадларим сари интилиб, ҳарбий касб эгаси бўлишга қарор қилдим. Касб танлаш инсоннинг ўз хоҳиши, аммо унинг натижасини вақт кўрсатиб бераркан.

Дастлаб у назоратчи вазифасига шартнома бўйича хизматга қабул қилинди. Берилган топшириқларни ўз вақтида кўнгилдагидек бажаргани боис командир ва бошлиқлар томонидан кўплаб фахрий ёрлиқ, унвонлар билан рағбатлантирилди. Бир неча йил гуруҳ командири, рота командирининг шахсий таркиб билан ишлаш бўйича ўринбосари вазифаларида хизмат қилиб келди. Мана, 4 йилдирки, назоратчилар ротасига сардорлик қилиб келмоқда. Ҳозирда икки ўғил, икки қизнинг отаси.

Мардлик аслида инсонларга хос фазилат, бироқ бу атамани касбга нисбатан ҳам қўлласа бўлади. Айтиш мумкинки, ҳарбийлик — мард инсонлар касби. Бундай соҳани танлаш учун улкан юрак керак. Юрак эса шу озод Ватан ҳимоясидек залворли, масъулияитли мақсадга юрт меҳри ҳамда инсонийлик бурчи деб аталмиш туйғуларга тўла бўлмоғи лозим. Шундагина асл мақсадга эришиш мумкин.

Холмурод САЛИМОВ

ЗАМОН РУҲИГА ҲАМОҲАНГ

Жамоамиз шахсий таркиби ўртасида ҳарбий интизомни мустаҳкамлаш, қонунбузарлик ҳолатларига йўл қўймаслик, Низом талабларига риоя қилинишини таъминлаш бўйича тадбирлар белгиланган режалар асосида олиб борилмоқда.

Қайд этилган ҳар қандай жиноят ва кўнгилсиз ҳодисалар жамоа қўмондонлиги томонидан чуқур таҳлил қилинади. Жиноят содир этилишига сабабчи бўлган мансабдор шахсларнинг хизмат вазифаларига совуққонлик билан қарашлари, ўз манфаатларини хизмат манфаатларидан юқори қўйишлари, шахсий таркиб билан ўтказилаётган тарбиявий ишларнинг талаб даражасида олиб борилаётганлиги аниқланса, уларга нисбатан интизомий жазо чоралари кўриляпти.

Ҳарбий хизматчиларни ижтимоий муҳофаза қилиш бўйича ҳам кенг қамровли амалий ишлар олиб борилмоқда. Жумладан, турар-жой билан таъминланмаган офицерлар ва хизматни шартнома асосида ўтовчи ҳарбий хизматчиларга ижара ҳақининг муайян қисми тўланаяпти. Ўз хизмат вазифасини муваффақиятли бажариб келаётганлар мунтазам рағбатлантириб борилади.

Кадрларни танлаб жой-жойига қўйишда ҳарбий хизматчиларнинг касб маҳорати, ахлоқий-руҳий ҳолати, ишчанлик қобилиятларини чуқур ўрганишга катта аҳамият берамиз. Уларнинг ҳуқуқий билимларини ошириш, маданий дам олишлари учун шарт-шароит яратиш ҳам доим диққат марказимизда.

2003 йилда жамоамиз Қоровул Қўшинлари шахсий таркиби ўртасида "Илғор ҳарбий жамоа" деган номни қўлга киритиш учун мусобақа ўтказиш ташаббускори бўлди. Ташаббусни Қоровул Қўшинларининг барча ҳарбий жамоалари қўллаб-қувватлашди. Энди барча куч ва имкониятларни ишга солиб, мусобақа ғолиби бўлишга ҳаракат қилаяпмиз.

Т. ХОЛИҚОВ,
ҳарбий жамоа сардорининг тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари, подполковник

ОҒИР, АММО...

Яқинда Қоровул Қўшинларига тегишли бўлган Тошкент вилоятидаги бир ҳарбий бўлинмада бўлганимда эндигина муддатли ҳарбий хизматга чақирилган бир гуруҳ йигитлар билан суҳбатлашиб қолдим.

"Сизлар ҳарбий хизматга ўз хоҳишларингиз билан келдиларингизми ёки бирон мақсадни кўзлабми?" — савол назари билан қарайман уларга.

Жиззах вилоятидан келган оддий аскар Ботир Эсанов сўз олиб: "Мақсадсиз киши бўлмаса керак, шахсан мен муддатли ҳарбий хизматни ўтаганимдан сўнг ҳарбий хизматни яна давом эттириш ниятим бор", — деб жавоб берди.

Андижон вилоятидан келган оддий аскар Ғайрат Раҳимов эса: "Ҳозирда кўпчилик ичида ҳарбий хизматдан кейин ҳуқуқий идораларга ишга кириш осон деган гаплар юради. Эҳтимол, бу тўғридир. Аммо мен ҳарбий хизматга ҳақиқий йигитга, эркакка айланиш учун, содда қилиб айтганда чиниқиш, қийинчиликларни бошимдан ўтказиш, ҳаёт мактабини кўриш учун келганман. Худо хоҳласа, хизматни битириб, қишлоқ хўжалиги соҳасида, яъни туғилиб ўсган қишлоғимда меҳнат қилмоқчиман", — деб жавоб қайтарди.

Наманган вилоятидан келган оддий аскар Шуҳрат Рўзиевнинг жавоби янада бошқачароқ бўлди. "Ватанни ҳимоя қилиш учун келдик", десам бу умумий сўзлар бўлган бўлур эди. Ватанни нафақат ҳарбий хизматда ҳимоя қилиш мумкин, балки ўз қишлоғингда, ўз шаҳрингда яшаб ҳам ватанни ҳимоя қилиш мумкин. Мен ўз ота-онам, оилам, қишлоғим қадрини янада чуқурроқ англаш учун, уларни ҳимоя қилишни теранроқ ўрганиш учун бу ерга хизматга келдим".

Мана, бир саволга уч йигитдан чиққан жавоблар ҳаммаси турлича бўлгани билан барчаси жўяли ва мантиқан тўғри жавоблар.

— Аскарларга шу кун талаблари даражасида шароитлар яратиш учун бор имкониятларимизни кўрмоқдамиз. Мана, ётоқхоналар иситилган, дам олиш, маиший хизмат, ювиниш хоналарида барча жиҳозлар бор. Энг муҳими, аскарнинг бир минут ҳам бўш вақти қолмаслиги учун барча режалар ишлаб чиққанмиз, — дейди командирнинг тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари майор А. Илтанов.

— Мана совуқ кунлар ҳам яқинлаб қолди, мавсумга тайёргарликларингиз қандай, — савол бераман суҳбатдошимга.

— Қишки мавсумда шахсий таркибни соғ-саломат, чиниққан ҳолда олиб чиқиш ҳозир асосий вазифамиз. Турли озиқ-овқат маҳсулотлари — карам, сабзи, пиёз, картошка, шолғом, турп маҳсулотларини етарли даражада тайёрлаб қўйишга ҳозирдан киришганмиз. Биз қорни тўқ, соғлом аскаргина мард, жасур бўлишини, олдидаги ҳар қандай вазифаларни уддалашини яхши биламиз.

Ҳа, суҳбатдошим ҳақ гапларни айтганига ҳарбий бўлинма ошхонасини, омборхоналарини айланиб, ишонч ҳосил қилдим. Ҳарбий бўлинмада бу йил қишки мавсумга алоҳида аҳамият бериб тайёргарлик кўрилмоқда.

Х. НАЗАРОВ

Мирзо Улуғбек Технология касб-ҳунар коллежи жамоаси коллеж директор ўринбосари Абдураҳим Пардаевга падари бузрукворлари

Жовли бува ПАРДАЕВнинг

вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

Бурч

ОДАМ — ОЛАМНИНГ ОЛТИН ТОЖИ

Инсоннинг ҳақ-ҳуқуқлари вақтинчалик, маълум даражада чекланиб, ҳатто у маҳкумга айланган бўлса-да, уни ҳурмат қилиш, инсонга хос муносабатда бўлиш, ҳақ-ҳуқуқларини поймол этмасликни таъминлаш давлатнинг вазифаси бўлиб келган ва бу барча ривожланган ҳуқуқий, демократик давлатларга хос бўлган хусусиятлар сифатида жаҳонда тан олинган.

Собиржон билан хизмат сафари боис танишиб, ҳали яқин ҳамсуҳбатга айланмаган бўлсак-да, суҳбатдошига катта ҳурмат ва эҳтиром билан муносабатда бўлувчи бу инсоннинг қалб тубида инсонийлик, меҳр, бошқаларни ҳам ўзидек ҳурмат қилиш туйғулари яшириниб ётганини биринчи учрашганимдаёқ илғаб олган эдим.

Эҳтимол, бу туйғулар Собиржоннинг аслида қонида бордир, эҳтимол, йиллар давомида бажариб келаётган хизмат вазифалари мазмуни мана шуни тақозо этар.

Муассаса бошлиғи, ички хизмат подполковниги Собиржон Қаландаров билан суҳбатимиз мавзуси асосан жиноят олами, маҳкумлар ва уларга яратилган шароитлар ҳақида кечди.

— Собиржон, сиз раҳбарлик қилаётган жазони ижро этиш муассасасида биринчи бор оғир жиноят содир этган маҳкумлар жазони ўтар экан. Улар билан ишлаш ҳар қалай осон эмасдир?

— Умуман олганда, инсонлар ўз хизмат вазифаларига қанчалик енгил-елпи қараган сайин унга ҳар қандай мураккаб вазифа ҳам осон бўлиб кўриниши табиий. Лекин менинг хизмат вазифам биринчи марта оғир жиноят содир этган маҳкумлар билан боғлиқ бўлгани боис, ҳар қандай осон, енгил-елпи кўринган масалаларни ҳам мураккаблик, жиддийлик, холислик нуқтаи назаридан таҳлил этишга ҳаракат қиламан. Чунки ечимини топмоқчи ҳар бир масала гарчи у маҳкумлар билан боғлиқ бўлса-да, уларнинг ҳам инсон эканлигини унутиб бўлмайди.

— Барча маҳкумларни ҳам битта тарози билан ўлчаб бўлмайди. Уларнинг ичида айримлари адашган, аммо айбини кечроқ тушунган, айримлари эса жиноят оламига эҳтиётсизлик, бепарволик туфайли кириб келган.

— Тўғри айтдингиз. Инсон ўзининг турли айблари туфайли суд томонидан жиноятчи деб тан олинади, сўнгра маҳкумга айланиб, жазони ижро этиш муассасасида жазони ўтайди.

Агарда бу ердаги маҳкумлар билан алоҳида-алоҳида суҳбатлашиб, уларнинг дилига йўл топа олсангиз, дунёда минг, миллион тақдирли инсонлар мавжудлигига амин бўласиз.

Ҳарқалай, бу ердаги маҳкумлар ҳам жиноят содир этганлигидан қатъи назар, улар ҳам биринчи навбатда одам фарзандлари, жамиятимиз аъзоларидир, қолаверса, жазони ўташ муддати тугагач, улар яна ўша ҳаёт қўйнига қайтадилар. Шу боис маҳкумларнинг дилини оғритишга, уларни камситиш, ҳақ-ҳуқуқларни поймол этиш, инсонийлик туйғуларини ҳақорат этишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ.

— Гапингиздан сездимки, сиз ҳар бир маҳкумнинг бу ердаги тақдири, унга бўлган муносабатингизни унинг ҳам келгусида жамият аъзоси бўлиши, албатта, бу ердан чиқиб кўп қатори элга қўшилиб яшаши нуқтаи назаридан қарар экансиз-да.

— Албатта. Бизда тарбия воситаларининг барча усуллари айнан мана шу муҳим жиҳатга, яъни маҳкумларнинг келгусида, вақти келиб, албатта, эл қатори одамлар орасида яшашлари, меҳнат қилишларига қаратилгандир.

Маҳкум, бу — вақтинчалик жамиятдан ажратилган, аммо кўпгина ҳақ-ҳуқуқлари сақлаб қолинган инсондир.

— Маҳкумларни қайта тарбиялашда энг муҳим воситалар нималарда деб ўйлайсиз?

— Ҳозирда маҳкумларни қуруқ сўз, зерикарли суҳбатлар, турли маърузалар билан қайта тарбиялаб бўлмаслигини жазони ижро этиш муассасамизда ходимларимиз яхши билишади. Менинг назаримда, маҳкумларни тарбиялашнинг энг тўғри йўли — уларнинг йўл қўйган жиноий ишлари ва айбларининг хато эканлигига уларнинг ўзларини ишонтиришдир.

Қолаверса, эркин яшашнинг, озодликнинг, инсонлар ҳаётининг нақадар гўзал, нақадар тотли, нақадар мазмунга бой эканлигини маҳкумларга турли йўллар билан сингдиришда гап кўп.

Бу энг аввало, турли хилдаги жонли учрашувлар, таниқли кишилар, ота-оналар, фарзандлар, маҳалла оқсоқоллари, шоир, ёзувчи, санъаткорлар, қариндош-уруғлар орқали амалга оширилади.

Инсон — ҳамма жойда инсон. У ҳеч қачон инсонийлик хусусиятини йўқотмаслиги ва ундан маҳрум этилмаслиги керак. Ахир, айтилади-ку, "Одам — оламнинг олтин тожи" деб.

Ҳа, Собиржон жуда тўғри гапни эслатди, инсон оламнинг, ҳаётимизнинг гултожи. У ўзига берилган барча эркинликлар ва қонун билан ман этилмаган ҳаётий ҳуқуқларидан фойдаланишга ҳақлидир.

Сафардаги давримда ўтказилган суҳбатлар, маҳкумлар билан учрашувларда шу нарсага амин бўлдимки, ҳозирда Ўзбекистон Республикаси ИИВ жазони ижро этиш Бош бошқармасига қарашли Қашқадарё вилояти ҳудудида жойлашган қаттиқ тартибдаги жазони ижро этиш муассасаси бошлиғи лавозимида хизмат қилаётган ички хизмат подполковниги Собиржон Қаландаров ҳақида ҳар қанча илиқ гапларни гапирсак ҳам кам экан.

Келинг, яхшиси қаҳрамонимиз ҳақида қуруқ сўзлар айтмасдан у инсон ҳақида атрофидаги ходимлар, маҳкумлар, ота-оналар, бир сўз билан айтганда, миннатдор диллар фикрлари ила сўз юрита қолайлик.

"Собиржон ўз касбини ниҳоятда севади. Шунинг учун бўлса керак, унинг доимо муассаса, маҳкумлар ташвишлари билан юрганини кўрамиз. Бирон марта унинг маҳкумларга овозини баландлатганини, бақирганлиги ва қўполлик қилганини эшитмадик. Тажрибали устоз, билимдон раҳбар сифатида ҳамкасблари ўртасида унинг алоҳида ўрни бор". Бу Қашқадарё вилояти ИИБ бошлиғи ўринбосари, ички хизмат полковниги Содиқ Исломовнинг дил сўзлари эди.

Тошкент шаҳрида яшовчи маҳкумнинг отаси Б. Қаюмов шундай ёзади: "Маҳкумларга кўрсатилаётган ғамхўрлик ва уларнинг тарбиясида муассаса бошлиғи Собир Қаландаровнинг хизматлари каттадир. Учрашувга келган маҳкумларнинг ота-оналари, қариндошлари билан у ҳар доим учрашиб, суҳбатлашиб, муассасанинг ички тартиб-қоидалари билан таништиради.

Учрашувга келганларга меҳмонхонада яхши шароитлар яратиб беришга ҳаракат қиладилар".

Бу жазони ижро этиш муассаса ҳудудини айлансангиз, гўё истироҳат боғига киргандай бўласиз. Чиройли қилиб экилган гуллар, тартибга келтирилган дарахтлар, майдончалар, ҳудуддаги турли ҳайкалчалар, фавворалар киши руҳига тетиклик бағишлайди. Маҳкумлар ётоқхонаси, ошхона, тиббиёт бўлимида доимо саранжом-саришталик ҳукмрон.

Спорт майдончалари, кутубхона, чойхона эса доимо гавжум.

Қариндошлар билан учрашув жойи эса лозим бўлган барча жиҳозлар билан таъминланган. Бир сўз билан айтганда, бу муассасада маҳкумларнинг амалдаги қонун-қоидалар асосида жазо муддатини ўташлари учун барча шарт-шароитлар яратилган. Энг муҳими, маҳкумлар муассасанинг барча ходимлари муомаласи ва эътиборларидан мамнундирлар.

Холмурод ОЛЛАНАЗАРОВ

Voice of America

Америка овози

www. voanews. com/uzbek

- *Дунё хабарлари*
- *Америка ҳаётидан лавҳалар*
- *Қўшма Штатлар сиёсати, иқтисоди, маданияти ва маърифатининг турли қирраларини акс эттирган маълумотлар*
- *Америка ва дунё жамоатчилигини боғловчи қадриятлар*
- *АҚШ ва Марказий Осиё муносабатлари*
- *Вашингтон-Тошкент алоқалари*
- *Демократия ва инсон ҳуқуқлари борасидаги жараёнлар*
- *Терроризмга қарши кураш босқичлари*
- *Дунёдаги долзарб воқеаларга Вашингтондан назар*

Буларнинг ҳаммаси "Америка овози" радиосининг ўзбек тилида ҳавога узатиладиган дастурларида

Эшиттиришларимиз ҳар куни алоҳида-алоҳида дастурлар ҳолида Тошкент вақти билан 17.30-18.00 ва 20.00-20.30 оралиғида эфирга узатилади.

«Америка овози»

радиосини қисқа тўлқин — УКВ 17.30-18.00 да 15470, 17555, 17730 kHzда 19 ва 16 метрларда; 20.00-20.30 да 7295, 9745, 15255 kHzда 41, 31 ва 19, шунингдек, Душанбе атрофида ўрта тўлқин 1143 килогерцда ва Ўш минтақасида FM 103,2 метрларда тинглаш мумкин.

VOA

МУРОЖААТ УЧУН
VOA UZBEK SERVICE Independence Avenue SW, Room # 2141, Washington, DC 20237, USA
Tel: (202)6197566, (202)6190368, fax: (202)2603498, (202)6190368
uzbek@voanews.com

Ўзингни англаб ет!
Mustaqil gazeta HURRIYAT

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи: Исмат ХУДОЁРОВ

Таҳрир ҳайъати: Турсунали АКБАРОВ, Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Азамат ЗИЁ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Амирқул КАРИМОВ, Наим КАРИМОВ, Ҳаким САТТОРИЙ (масъул котиб), Озод ШАРАФИДДИНОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР

«Hurriyat» kompyuter markazida Jamshed TOG'AEV tomonidan sahifalandi.

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот ва ахборот агентлигида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 16-уй. Тел-факс: 41-49-91. Тел: 41-52-72, 144-25-06.

Индекс:
Якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 233

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Манзил: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир:
Собиржон ЁҚУБОВ

Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 20.00
Буюртма — Г - 515
Т: 3047

® — тижорат белгиси.

Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

1 2 3 4 5 6